

Marek Kalbarczyk

Chcieć to móc

Fundacja Szansa – Jesteśmy Razem

Warszawa 2024

Korekta: Joanna Kalbarczyk

Adaptacja na brajla: Paulina Konys

Wydawnictwo Trzecie Oko Fundacji Szansa - Jesteśmy Razem

Modlińska 246 c, 03-152 Warszawa

Tel.: +48 22 51 010 99

e-mail: redakcja@wydawnictwotrzecieoko.pl

www.wydawnictwotrzecieoko.pl

Fundacja Szansa – Jesteśmy Razem

e-mail: szansa@fundacjaszansa.org

www.fundacjaszansa.org

Daj szansę niewidomym! Twoje 1,5% pozwoli pokazać im to, czego nie mogą zobaczyć

nr konta: 22 1240 10821 1110 000 0514 1795

KRS: 0000260011

Projekt "Ku samodzielności i dostępności" współfinansowany ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Spis treści

Wprowadzenie

Misja Fundacji Szansa – Jesteśmy Razem (Fundacji Szansa dla Niewidomych)..... 4

Projekt na miarę XXI-wiecznych oczekiwań „Ku samodzielności i dostępności” 9

Rozdział I

„Świat pamięta o tych, którym nie sprzyja los.”

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych 14

Rozdział II

Dla aktywności i sprawności mimo trudności

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych .. 39

Rozdział III

Świat dla wszystkich, a nie jedynie wybranych

Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami..... 51

Rozdział IV

Musimy robić zakupy i skutecznie używać rzeczy, które są nam potrzebne

Ustawa o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze..... 64

Rozdział V

Bądźmy razem

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie 75

Wprowadzenie

Misja Fundacji Szansa – Jesteśmy Razem (Fundacji Szansa dla Niewidomych)

Misją naszej organizacji OPP jest wsparcie w osiągnięciu sukcesu udzielane każdemu niewidomemu i słabowidzącemu, który ma aspiracje być sprawnym pomimo swojej niepełnosprawności. Mówiąc „sukces” mamy na uwadze osiągnięcie celów na miarę indywidualnych zdolności i ambicji. Rzecz nie w tym, by ktoś niewykształcony stawał się tłumaczem, albo by tłumacz stawał się menadżerem, lecz by każdy mógł osiągnąć cel, do którego zmierza oraz by mógł wykonywać pracę, do której jest stworzony i odczuwał satysfakcję, na którą zasługuje.

Na wyższym stopniu ogólności celem jest budowanie takiego społeczeństwa i państwa, które w dziedzinie dbałości o innych – słabszych, starszych, chorych i niepełnosprawnych realizuje plan maksimum. Niewątpliwie potrzebują tego niewidomi, ale także wszyscy inni członkowie społeczeństwa. Wszyscy pragniemy żyć w przyjaznym środowisku, w którym czujemy się bezpieczni i potrzebni.

Fundacja działa na rzecz emancypacji osób niewidomych i niedowidzących, a także na rzecz dostępności - architektonicznej, komunikacyjnej i informacyjnej, co powinno prowadzić do dostępności do stosownego wykształcenia i kultury, a co za tym idzie do samodzielności każdej jednostki. Fundacja pomogła tysiącom osób niewidomych i słabowidzących, wdrażając zasady aktywności społecznej i zawodowej, na miarę realiów i wymogów XXI wieku. Skupiając się na kształtowaniu wśród naszych Beneficjentów właściwego podejścia do życia, powiększamy grono tych, którzy są odpowiedzialni za budowanie nowego świata, świata otwartego dla słabszych, chorych, starszych itd., zatem osób ze szczególnymi potrzebami. Fundacja promuje kształcenie i samodoskonalenie, a także zasady społeczeństwa obywatelskiego, dowodząc, że odpowiednio zrehabilitowana osoba z niepełnosprawnością, m.in. niewidoma, jest w stanie spełnić społeczne oczekiwania. Nie do przecenienia jest rola doradcza naszej organizacji. Nasi Beneficjenci uczą się jak żyć i odnosić sukcesy, m.in. poprzez udział w profesjonalnych szkoleniach i warsztatach, w zawodach sportowych, przedsięwzięciach turystycznych, rekreacyjnych i kulturalnych. Fundacja Szansa - Jesteśmy Razem wie jak to robić.

Cele i działania Fundacji wpisują się w obszar integracji i aktywizacji społecznej, jak również walki z izolacją i wykluczeniem osób z niepełnosprawnościami, a także wcielają ideę równych szans dla każdego, bez względu na niepełnosprawność. Istotą działań jest także promocja polskich osiągnięć w

dziedzinie rehabilitacji i dostępności otoczenia. Dzięki mediom i dobrej współpracy z zagranicznymi organizacjami i instytucjami, osiągnięcia Fundacji zyskują międzynarodową rangę.

Staramy się realizować cele, które postawiliśmy sobie przed laty:

- zachęcanie do jak najlepszego wykształcenia jako skutecznego antidotum na dyskryminację społeczności osób z dysfunkcjami, m.in. wzroku;
- wspieranie rodzin osób niepełnosprawnych, w szczególności osób niewidomych i słabowidzących;
- organizowanie różnorodnych szkoleń;
- udzielanie pomocy w znalezieniu zatrudnienia;
- prowadzenie działalności kulturalnej (wydawniczej, muzycznej, turystycznej, rekreacyjnej i sportowej);
- dbałość o możliwość realizacji osobistych celów, hobby i zainteresowań;
- pełen dostęp do informacji dla wszystkich obywateli, bez względu na możliwości percepcyjne;
- organizowanie działalności charytatywnej pod hasłem „Jesteśmy razem”;
- wspieranie badań naukowych i prac projektowych dotyczących usprawniania i niwelowania skutków niepełnosprawności;
- wspieranie i wprowadzanie w życie idei autentycznego włączania osób z niepełnosprawnościami;
- inicjowanie i wdrażanie nowoczesnych metod rehabilitacji;
- wpływanie na świadomość i wiedzę otoczenia osób z niepełnosprawnościami, w tym na pracowników instytucji, z zakresu obsługi osób z różnymi dysfunkcjami;
- organizowanie wystaw, prezentacji sprzętu rehabilitacyjnego niwelującego skutki niepełnosprawności, wykorzystującego inne zmysły, głównie słuch i dotyk, które zastępują wzrok.

Dla osiągnięcia tych celów:

- stworzyliśmy Instytut Rehabilitacji Niewidomych, w którym kontynuujemy i rozwijamy idee dotyczące ich społecznego i zawodowego aktywizowania,
- działamy charytatywnie i wspieramy nie tylko polskich podopiecznych, ale także niewidomych w innych krajach, szczególnie w Ukrainie,
- Dział Projektowy zdobywa środki finansowe na realizację ambitnych przedsięwzięć,

- Wydawnictwo Trzecie Oko umożliwia publikowanie naszego miesięcznika i książek przedstawiających naszą społeczność, jej problemy i osiągnięcia,
- spotykamy się z wybitnymi intelektualistami: autorami, naukowcami, politykami, działaczami, dziennikarzami, menadżerami, w nadziei na zdobycie zainteresowania naszą działalnością,
- organizujemy koncerty,
- podróżujemy sprawdzając dostępność dzieł sztuki, obiektów użyteczności publicznej i zabytków,
- namawiamy do aktywności sportowej i turystycznej oraz promujemy zainteresowanie krajoznawstwem, jako dobrym sposobem na zaistnienie wśród innych,
- promujemy aktywne spędzanie czasu dla zdrowia, sprawności fizycznej i bycia razem z innymi,
- jesteśmy obecni w ciałach doradczych władz centralnych i samorządowych oraz w mediach.

Najbardziej uwidacznia się to podczas Światowego Spotkania Niewidomych, Słabowidzących i Ich Bliskich - Międzynarodowej Konferencji REHA FOR THE BLIND IN POLAND, którą to ideą zaraziliśmy także niewidomych w Rumunii, Białorusi i Ukrainie.

Ogrom realizowanych przez Fundację projektów może przyprawić o zawrót głowy - każdego roku kilkadziesiąt, a ich liczba i sumaryczna wartość nieprzerwanie rosną. Coroczna Konferencja REHA FOR THE BLIND IN POLAND, prawdziwie „Wielkie Spotkanie Niewidomych, Słabowidzących i Ich Bliskich” zyskało międzynarodową renomę. Toczy się na dwóch poziomach i ma formę 16 spotkań wojewódzkich, w postaci konferencji merytorycznych i otwartych pikników integracyjnych, a kończy się wielowątkowym eventem w stolicy. Konferencjom towarzyszą koncerty, konkursy, pokazy, wystawy i inne, liczne atrakcje.

Centralna Konferencja przebiega ponadto z akcjami społecznymi, zwiedzaniem i różnymi formami rekreacji w postaci gier, np. strzelania bezwzrokowego, układania kostki Rubika, bezwzrokowego tenisa stołowego czy szachów.

Kolejnym wielkim projektem Fundacji jest Ogólnopolski Konkurs IDOL, poprzedzony eliminacjami regionalnymi. Tytuł IDOLA jest przyznawany od roku 1999, w trakcie centralnej Konferencji REHA. Od roku 2007 z ww. tytułem wiąże się statuetka IDOLA, rzeźba autorstwa śp. prof. warszawskiej ASP Andrzeja Dłużniewskiego. Nagroda jest skierowana do tych, którzy w swojej działalności są nastawieni na świadczenie na rzecz innych, a ich aktywność nakierowana jest w sposób szczególny na środowisko osób niewidomych. Jak dotąd nagrodzono ponad 300 osób, firm, instytucji i produktów.

Co roku Fundacja realizuje ogólnopolski projekt rehabilitacyjny, przybierający kolejne nazwy, np. w roku 2021: „Droga do samodzielności! Nowoczesna rehabilitacja osób z dysfunkcjami wzroku”.

Celem tego działania jest przeprowadzenie niewidomych Beneficjentów przez najgorszy okres braku możliwości samodzielnego radzenia sobie w życiu. Prowadzimy zajęcia w 20 modułach tematycznych, obejmujących obszerne spektrum aktywności, które dla niewidomych bez wsparcia rehabilitacyjnego wydają się niedosiężne. Beneficjenci chodzą na basen, do kręgielni, uprawiają jogging, nordic walking, showdown, ping-pong w wersji dostosowanej do potrzeb osób z dysfunkcjami wzroku, uczęszczają do teatru, do kina, na koncerty, na zawody sportowe, do muzeów, odwiedzają obiekty kultury, m.in. zabytki. Mają zajęcia z psychologiem, okulistą, instruktorem orientacji przestrzennej, a także zajęcia komputerowe, kulinarne, wizerunkowe, marketingowe itp.

Wydawany przez Fundację miesięcznik Help jest od lat projektem ciągłym, zachwycającym dziś formą edytorską i szatą graficzną, a nade wszystko stanowiącym interesujące źródło informacji zarówno dla osób niewidomych i niedowidzących, jak i dla widzących czytelników. Poza zagadnieniami nowoczesnej rehabilitacji osób niewidomych i niedowidzących, oferuje wielką różnorodność tematyki, otwartość na świat i poglądy, szerokie spectrum zagadnień.

Projekt „Aktywna Warszawa +”, o pokaźnej wartości, dofinansowany ze środków miasta Warszawy, rozpoczął się w grudniu 2018 r. Jego celem było przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnością wzroku i ich rodzin, przygotowanie do samodzielnego funkcjonowania społecznego, poprawienie sytuacji psychospołecznej i aktywizacja społeczno-zawodowa tych osób, poprzez udzielenie wszechstronnego, indywidualnie dobranego wsparcia. Projekt dotyczył rocznie około 300 osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, mieszkańców Warszawy.

Fundacja realizuje projekty z szeroko pojętej dostępności, kierowane do rodzin i instytucji z otoczenia osób niepełnosprawnych, także do wolontariuszy, pracowników urzędów, bibliotekarzy, do szkół, uczelni, instytucji kultury itp. Wśród nich na uwagę zasługuje „Świat dotyku i dźwięku bez tajemnic – zwiększenie kompetencji i umiejętności otoczenia osób niepełnosprawnych”. Założeniem projektu była poprawa jakości funkcjonowania otoczenia osób niepełnosprawnych poprzez prowadzenie szkoleń i warsztatów z ich udziałem.

Zorganizowaliśmy trzy edycje konkursu „Jestem lepszy od...”, w którym udzieliliśmy wsparcia dla najbardziej interesujących inicjatyw, mających na celu pomoc społeczności osób niewidomych. Konkurs jest bardzo prosty. Należy w luźnej formie opisać swój pomysł, zadeklarować wielkość wymaganych środków finansowych i wskazać beneficjenta przedsięwzięcia. Udało się dofinansować takie projekty, jak promocja coraz modniejszej, bezwzrokowej dyscypliny sportowej blind football, zespołowej gry dla osób niewidomych. Sport i aktywność fizyczna to znakomite sposoby na

utrzymanie kondycji i zdrowia. W kolejnej edycji konkursu nagrodziliśmy wolontariuszy organizujących wyjazdy rowerowe na tandemach. To doskonały pomysł na fizyczną aktywność i integrację niewidomych i słabowidzących z osobami pełnosprawnymi. Na tandemie mogą jechać dwie osoby – z przodu, przy kierownicy, zasiada osoba widząca, z tyłu osoba niewidoma. W innych edycjach konkursu jury decydowało o wsparciu inicjatyw sportowych, kulturalnych i rehabilitacyjnych. Proszę sobie wyobrazić, jak miło było zaprosić zwycięzców do naszego salonu na Gałczyńskiego 7 w celu przedstawienia zrealizowanego projektu. Spotkania te, z udziałem publiczności, były transmitowane w Internecie. W ten sposób organizacja, która wygrała konkurs, otrzymywała dwie nagrody – dofinansowanie i promocję.

Od kilku lat najważniejszym zadaniem Fundacji jest weryfikacja obiektów i stron internetowych pod względem ich dostępności. Nasz przedstawiciel jest członkiem Rady Dostępności działającej przy Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej, dzięki czemu udaje się nam wpływać na stanowione prawo. Ma to ogromne znaczenie dla wszystkich osób z niepełnosprawnością.

Fundacja Szansa – Jesteśmy Razem dysponuje 19 lokalami w kraju oraz działa za granicą. Najwięcej pomagaliśmy w Ukrainie, Rumunii, ale także w Białorusi, gdzie niewidomi nie mają żadnych możliwości realizacji swoich ambicji.

Za swoją działalność nasi przedstawiciele otrzymali wiele nagród i odznaczeń zarówno państwowych, jak i samorządowych. Nasz przedstawiciel reprezentował Polskę podczas obrad ONZ na temat przedsiębiorczości i sytuacji ekonomicznej osób z niepełnosprawnością. Jesteśmy twórcami i właścicielami wielu innowacyjnych rozwiązań, jak system nawigacji YourWay, specjalne szachy dla niewidomych, bezwzrokowy ping-pong itd.

Mając tak bogate doświadczenie i merytoryczną wiedzę o dziedzinie, której się poświęciliśmy, jesteśmy w stanie pomóc władzom w organizowaniu przestrzeni publicznej na sposób i miarę potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Projekt na miarę XXI-wiecznych oczekiwań „Ku samodzielności i dostępności”

Projekt odpowiada na zdiagnozowane problemy dotyczące osób niepełnosprawnych z dysfunkcjami wzroku: zbyt mała samodzielność w życiu codziennym, brak aktywności społecznej, trudności w dostępie do informacji, zauważalna izolacja społeczna, odczuwalny brak znajomości technologii i rozwiązań, które w znacznym stopniu przyczyniają się do poprawy komfortu życia. Zakłada podniesienie poziomu samodzielności poprzez nowoczesne podejście do procesu usprawniania. Wiele osób niewidomych i słabowidzących z całego kraju (po 320 osób w każdym roku) przejdzie szkolenia w formach dostosowanych do ich potrzeb i upodobań. Kluczową kwestią jest określenie „nowoczesna rehabilitacja”. Dotychczasowe metody rehabilitacji w aktywnym społeczeństwie post informacyjnym zdewaluowały się. Są przestarzałe i nie pozwalają wyjść z trudnej sytuacji, co nieuchronnie prowadzi do bierności i cyfrowego wykluczenia. Stawiamy na taką rehabilitację, która pozwoli niewidomym i słabowidzącym korzystać ze współczesnych dobrodziejstw jak inni – portali społecznościowych, by mogli surfować po Internecie, wysyłać maile, samodzielnie poruszać się po mieście, chodzić do banków, urzędów, sklepów, centrów handlowych, teatru, kina, na zawody sportowe. Nasi specjaliści pomogą korzystać z komunikacji miejskiej, dóbr kultury i rekreacji. Pragniemy ułatwić realizowanie swoich pasji, hobby i korzystać z dobrodziejstw cywilizacji. Nasi Beneficjenci mają przecież być odważni i aktywni.

Organizowane przez nas zajęcia będą prowadzone głównie indywidualnie. Powinny być w jak największym stopniu dopasowane do predyspozycji i preferencji podopiecznych. Każdy będzie miał do wyboru 20 modułów tematycznych (dziedzin), w których będą prowadzone zajęcia. Każdy skorzysta z pomocy w ciągu 50 godzin zajęć oraz 70 godzin konsultacji z tyflospecjalistami mającymi doświadczenie i pogłębioną wiedzę na temat nowoczesnych metod niwelowania skutków niepełnosprawności wzroku. W ramach wsparcia grupowego każdy skorzysta z 84 godzin zajęć. Każdy podopieczny będzie mógł skorzystać z 10 godzin spotkań z ekspertami, na przykład prawnikiem, coachem, psychologiem, dietetykiem, technologiem, informatykiem, wizażystą, którzy uzupełnią wiedzę przekazywaną przez tyflospecjalistów. Skuteczna realizacja naszych obowiązków będzie możliwa dzięki pomocom dydaktycznym. Beneficjenci będą korzystali ze specjalistycznych urządzeń i programów dedykowanych niewidomym i słabowidzącym.

Fundacja obejmie wsparciem nie tylko osoby z niepełnosprawnością, ale także ich bliskich, zgłaszających się po porady jednorazowe udzielane w różnych formach: wizyta w naszym biurze regionalnym (Tyflopunkcie), kontakt telefoniczny lub on-line, a także za pośrednictwem poczty

elektronicznej. Szacowana skala porad jednorazowych to średnio 55 godzin doradztwa miesięcznie dla każdego województwa. W projekcie weźmie udział również niepełnoletnia młodzież z niepełnosprawnością. W ten sposób reagujemy na zgłoszenia pochodzące od osób, które nie ukończyły 18 roku życia, poszukujące rozwiązań ułatwiających funkcjonowanie.

Co to jest Tyflopunkt? To nasze biuro regionalne, punkt doradczy, placówka rehabilitacji dla osób z niepełnosprawnością, zwłaszcza niewidomych, słabowidzących i ich bliskich. Biura udzielają kompleksowego wsparcia i organizują liczne prezentacje urządzeń i programów tyflorehabilitacyjnych. Biura funkcjonują przez 5 dni w tygodniu w godzinach od 08.30 do 16.30. W Tyflopunkcie są zatrudnieni rehabilitanci (tyflospecjaliści), którzy pomagają naszym Beneficjentom w odzyskaniu sprawności, samodzielności, społecznej i obywatelskiej aktywności. Fundacja niemal od 33 lat prowadzi działalność na rzecz osób z dysfunkcją wzroku, ma duże doświadczenie w realizacji podobnych projektów i zna potrzeby Beneficjentów. Zna możliwości rekrutacyjne w tego typu projektach. O zapotrzebowaniu na rzecz indywidualnych i grupowych zajęć rehabilitacyjnych, które stanowią rzeczywistą odpowiedź na ich potrzeby, świadczy fakt, że jeszcze długo przed rozpoczęciem kampanii rekrutacyjnej wiele osób niewidomych i słabowidzących sygnalizowało chęć udziału w tych zajęciach. Ogromną potrzebę realizacji tego typu działań potwierdza publikacja pt.: „Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych”. Badanie było zrealizowane na zlecenie PFRON-u w 2017 r. Według niego niepełnosprawni czują się zagubieni i pozostawieni samym sobie. Nie znają swoich praw i nie mają wiedzy, jak zwiększać samodzielność. Według danych „Badanie spójności społecznej”, zrealizowanego przez GUS w roku 2015, osoby starsze i niepełnosprawne są grupą najgorzej wypadającą pod względem jakości życia, stanu zdrowia oraz partycypacji w życiu społecznym i obywatelskim. Są w znacznym stopniu wykluczeni informacyjnie. Na całym świecie niepełnosprawność dotyka ponad 500 milionów osób. Wedle danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, w roku 2021 w Polsce żyło ponad 4,5 miliona osób niepełnosprawnych. Najczęściej psuje się naszym rodakom wzrok. Zgodnie w raporcie GUS w grudniu roku 2022 w Polsce było 2,3 mln osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe i/lub ubezpieczonych przez płatników składek w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, które posiadały orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (wydane przez zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności) lub orzeczenie o stopniu niezdolności do pracy (wydane przez ZUS). Choroby i uszkodzenia narządu wzroku są jednym z najpoważniejszych problemów współczesnego społeczeństwa. W sumie społeczność niewidomych w Polsce szacuje się na ok. 150 tysięcy, a słabowidzących na 1,2 mln. Jednym z najpoważniejszych problemów dotyczących tej grupy niepełnosprawnych jest niska aktywność zawodowa i społeczna.

Celem zajęć rehabilitacyjnych z tyflospecjalistą jest szeroko pojęte zwiększenie samodzielności Beneficjentów projektu poprzez: rozwinięcie osobistych predyspozycji, poprawę wizerunku i motywacji, zwiększenie zaangażowania w życie społeczne, wiary we własne możliwości, podniesienie poziomu samooceny, przełamanie niechęci do życia i poczucia bezradności, wzrost umiejętności posługiwania się nowoczesnymi rozwiązaniami tyflorehabilitacyjnymi oraz nabycie czy zwiększenie umiejętności związanych z orientacją przestrzenną. Wybór formy zajęć jest podyktowany koniecznością zapewnienia wysokiej jakości instruktażu oraz komfortu uczestników. Duże wymagania stawiane naszym tyflospecjalistom przekładają się na efektywność udzielanego wsparcia. W ramach zajęć każdy Beneficjent będzie mógł skorzystać z 50 godzin tematycznych zajęć rehabilitacyjnych w ramach 20 tyfłomodułów. Tyflospecjaliści przeprowadzą wywiad, opracują Indywidualne Plany Działań i zaaranżują stosowne zajęcia. Więcej lekcji przeprowadzą z tematów, które wymagają specjalnej troski.

Tyfłomoduły:

1. Świat dotyku i dźwięku - akceptacja własnej niepełnosprawności, wykorzystanie zmysłów dotyku i słuchu.
2. Dom - utrzymanie czystości pomieszczeń, bezpieczna i praktyczna aranżacja przestrzeni.
3. Kuchnia - bezwzrokowe przygotowanie potraw i obsługa sprzętów kuchennych.
4. Zdrowie - dieta a kondycja oczu, ćwiczenia dla osób niewidomych.
5. Tyflosport - zapoznanie z pozornie niedostępną dla niewidomych aktywnością i rekreacją: tandemy, strzelectwo bezwzrokowe, piłki dźwiękowe, tenis stołowy, dostosowane gry planszowe itp.
6. Tyfloinformatyka - obsługa komputera za pomocą specjalistycznego oprogramowania, obsługa udźwiękowionych smartfonów.
7. Tyfloedukacja - techniki bezwzrokowego przyswajania wiedzy.
8. Niewidomy poliglota - bezwzrokowa nauka języków obcych, pomoce naukowe, rola Internetu w nauce języka, dostępne translatory i słowniki.
9. Mobilność - poruszanie się po mieście z nawigacją, korzystanie z komunikacji miejskiej, nowoczesne modele białych lasek i dostosowanych systemów nawigacji dla niewidomych.
10. Uprawnienia - prawa i obowiązki osób niewidomych.

11. Kultura - audiodeskrypcja filmów, audiobooki, prezentacja rozwiązań dostępnych w muzeach umożliwiających bezwzrokowe zapoznanie się z wystawami, dostępne publikacje w brajlu i druku transparentnym.
12. Hobby - wskazanie możliwości rozwijania własnych pasji i zainteresowań bezwzrokowo, w różnych formach: muzyka, literatura, rzeźba, sport.
13. Tyfloturystyka - zwiedzanie bezwzrokowe, wskazanie ośrodków w Polsce i na świecie dostosowanych technicznie do potrzeb osób z dysfunkcją wzroku, wskazanie istniejącej literatury skierowanej do niewidomych i słabowidzących turystów.
14. Autoprezentacja i wizerunek - mowa ciała, odpowiednia postawa, panowanie nad własnym ciałem, budowanie pozytywnego wizerunku.
15. Nowoczesne technologie - najnowsze rozwiązania w służbie niepełnosprawnym wzrokowo, wdrażane i testowane na całym świecie.
16. Motywacja - praca nad wiarą we własne siły, nad samodoskonaleniem się i wyznaczaniem sobie celów.
17. Dostępność – zastosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w celu dostosowania przestrzeni, angażowanie osób niewidomych i niedowidzących do wspólnego wykonywania audytów dostępności przestrzeni publicznej.
18. Świadomy niewidomy klient – przybliżenie zasad realizacji potrzeb w różnych urzędach i instytucjach, obsługa bankomatów, składanie wniosków, załatwianie spraw urzędowych.
19. Rozwój umiejętności manualnych - zajęcia rozwijające zdolności manualne, warsztaty plastyczne, sztuka origami, techniki zdobnicze, własnoręczne tworzenie tyflografik.
20. Aktywność społeczna i obywatelska – angażowanie Beneficjentów w działania lokalne, współpraca z organizacjami pozarządowymi.

Dzięki konsultacjom rehabilitacyjnym Beneficjenci będą mieli zapewnione kompleksowe wsparcie. Na każdym etapie trwania projektu będą mogli skorzystać z wiedzy tyflospecjalisty i przećwiczyć prezentowane na zajęciach rozwiązania.

Rezultaty miękkie naszego wsparcia to m.in.:

1. Podniesienie poziomu samodzielności, rozwinięcie osobistych predyspozycji, poprawa wizerunku, autoprezentacji, poprawa samopoczucia, zwiększenie zaangażowania w życie społeczne, większa

wiara we własne możliwości, podniesienie poziomu samooceny, przełamanie niechęci do życia, poczucia bezradności.

2. Wzmocnienie umiejętności praktycznych w zakresie posługiwania się nowoczesnymi rozwiązaniami tyflorehabilitacyjnymi w celu osiągnięcia samodzielności.

3. Zwiększenie skuteczności rehabilitacji dzięki natychmiastowej możliwości reagowania na potrzeby Beneficjenta.

Grupowa forma zajęć będzie miała dodatkowy walor - integrację Beneficjentów w środowisku osób z niepełnosprawnością wzroku. Dotychczasowe doświadczenia Fundacji w realizacji różnych zadań i głosy Beneficjentów pozwalają stwierdzić, że integracja z innymi ludźmi i możliwość poznania osób mających podobne problemy jest niezmiernie ważna. Pozwala na wymianę doświadczeń i daje wymierne korzyści w sferze psychologiczno-społecznej, stymuluje pewność siebie, samoocenę i pozytywnie wpływa na motywację do pracy nad własnymi słabościami.

Dzięki pomocy wolontariuszy Beneficjenci będą mogli w sposób bezpieczny i komfortowy dotrzeć z miejsca zamieszkania do biura Fundacji. Wartością dodaną będzie integracja międzypokoleniowa oraz przełamanie barier, które towarzyszą osobom z niepełnosprawnościami nawet w stosunku do pełnosprawnych wolontariuszy.

Celem wsparcia udzielanego osobom zgłaszającym się po porady jednorazowe jest podnoszenie poziomu wiedzy na temat przysługujących uprawnień, dostępnych usług, sprzętu rehabilitacyjnego i pomocy technicznej. Celem poradnictwa udzielanego przez Tyflospecjalistów jest tworzenie warunków do podjęcia przez osoby z niepełnosprawnością wzroku samodzielnej próby rozwiązania swoich problemów. W ramach porad jednorazowych każda zgłaszająca się do Tyflopunktu osoba z niepełnosprawnością wzroku będzie mogła skorzystać z 5-godzinnej porady w zakresie zgłoszonego przez siebie tematu. Poradnictwo to będzie świadczone w zakresie wiedzy na temat praw osób z niepełnosprawnością, korzystania z ulg i przywilejów, przysługujących uprawnień i świadczeń, dofinansowań do różnych form pomocy, dostępnych usług, doboru pomocy optycznych, nieoptycznych, sprzętu rehabilitacyjnego i pomocy technicznej dla osób niewidomych i słabowidzących. Jeśli w ramach porad jednorazowych zgłoszą się osoby, które będą potrzebowały więcej niż jedno spotkanie, wówczas wsparcie będzie ewidencjonowane w systemie iPFRON.

Fundacja organizuje superwizje merytoryczne. Głównym ich zadaniem jest stworzenie przestrzeni do zwiększenia efektywności pracy naszych specjalistów. Dzięki temu będą oni mieli możliwość zwiększania skuteczności, co w konsekwencji wpłynie na jakość wsparcia.

Rozdział I

„Świat pamięta o tych, którym nie sprzyja los.”

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych

Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r. Rząd Polski podpisał ją 20 marca 2007 r., a długo oczekiwana jej ratyfikacja przez Polskę miała miejsce 6 września 2012 r. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż tak ważny dla osób z niepełnosprawnością dokument razem z jego zasadniczymi treściami został uzgodniony przez Strony dopiero w XXI wieku. Ludzie o niepełnej sprawności żyją wśród innych od zawsze. Zawsze mieliśmy ogromne życiowe problemy, a w związku z nimi wymagaliśmy wsparcia, opieki i pomocy. Wielu ją otrzymywało, zdrowsi i silniejsi nam jej udzielali, a mimo to trzeba było czekać aż do naszych czasów, by „ludzkie” zasady traktowania naszej społeczności na miarę potrzeb i zgodnie z humanistycznymi ideami znalazły miejsce w dokumencie potwierdzającym prawne wymagania od władz wszystkich państw. Wszystkich? Zapewne są takie, które nie podporządkowują się zamieszczonym tam regulacjom, jednak gdy chodzi o państwa z naszego kręgu kulturowego, albo pretendujące do członkostwa w naszej „grupie”, konwencja jest traktowana poważnie i stopniowo wdrażana. Dobrym na to przykładem jest polski program „Dostępność plus”, zainicjowany kilka lat temu, przynoszący naszej społeczności spektakularne korzyści.

Artykuł 1 Konwencji przedstawia jej główny cel oraz społeczność, której dotyczy:

„Celem niniejszej konwencji jest popieranie, ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne oraz popieranie poszanowania ich przyrodzonej godności.

Do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami”.

Artykuł 2 przedstawia niezbędne wyjaśnienia (definicje), bez których trudno zrozumieć, względnie zrozumieć właściwie tekst, tym bardziej tekst o charakterze prawnym:

„W rozumieniu niniejszej konwencji:

"Komunikacja" obejmuje języki, wyświetlanie tekstu, alfabet Braille'a, komunikację przez dotyk, dużą czcionkę, dostępne multimedia, jak i sposoby, środki i formy komunikowania się na piśmie, przy pomocy słuchu, języka uproszczonego, lektora oraz formy rozszerzone (augmentatywne) i alternatywne, w tym dostępną technologię informacyjno-komunikacyjną.

"Język" obejmuje język mówiony i język migowy oraz inne formy przekazu niewerbalnego.

"Dyskryminacja ze względu na niepełnosprawność" oznacza jakiekolwiek różnicowanie, wykluczanie lub ograniczanie ze względu na niepełnosprawność, którego celem lub skutkiem jest naruszenie lub zniweczenie uznania, korzystania z lub wykonywania wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności w dziedzinie polityki, gospodarki, społecznej, kulturalnej, obywatelskiej lub w jakiejkolwiek innej, na zasadzie równości z innymi osobami. Obejmuje to wszelkie przejawy dyskryminacji, w tym odmowę racjonalnego usprawnienia.

"Racjonalne usprawnienie" oznacza konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, nie nakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, jeśli jest to potrzebne w konkretnym przypadku, w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami.

"Uniwersalne projektowanie" oznacza projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. „Uniwersalne projektowanie” nie wyklucza pomocy technicznych dla szczególnych grup osób niepełnosprawnych, jeżeli jest to potrzebne”.

Artykuł 3 Konwencji przedstawia zasady ogólne, dotyczące nas wszystkich oraz dziedziny budowania świata dostępnego dla wszystkich:

„Niniejsza konwencja opiera się na następujących zasadach:

- (a) poszanowanie przyrodzonej godności, autonomii osoby, w tym swobody dokonywania wyborów, a także poszanowanie niezależności osoby,
- (b) niedyskryminacja,
- (c) pełny i skuteczny udział w społeczeństwie i integracja społeczna,
- (d) poszanowanie odmienności i akceptacja osób niepełnosprawnych, będących częścią ludzkiej różnorodności oraz ludzkości,
- (e) równość szans,
- (f) dostępność,

(g) równość mężczyzn i kobiet,

(h) poszanowanie rozwijających się zdolności niepełnosprawnych dzieci oraz poszanowanie prawa dzieci niepełnosprawnych do zachowania tożsamości”.

Trudno sobie wyobrazić kogoś, kto uznałby te idee za nieistotne w kraju, gdzie od dziecka jesteśmy wychowywani właśnie w takiej kulturze, a bierze się to najpierw z ideowych korzeni naszego narodu, a rozciąga na humanistyczne idee wieków ostatnich, bez względu na poglądy polityczne, gdzie wszyscy bez bardzo nielicznego marginesu dbamy o innych, słabszych, starszych i schorowanych, zwłaszcza o dzieci. Tak i my w Fundacji Szansa – Jesteśmy Razem, wcześniej Szansa dla Niewidomych, nie tylko podpisujemy się pod tymi wymaganiami, lecz również staramy się je wprowadzać w życie. Nasza fundacyjna społeczność tego oczekuje oraz na to zasługuje. Wdrażamy to codzienną pracą – zarówno oddolną, jak inicjatywną, o charakterze merytorycznym, która decyduje o jakości prowadzonej działalności.

Artykuł 4 przedstawia obowiązki ogólne, które zostały przez Strony uznane jako zasady wymagalne do zastosowania przez państwa sygnatariuszy Konwencji. Zgodnie z nimi władze państw, stosownie do ich ustawodawstwa, winny przeprowadzić zmiany prawne, a następnie wdrożyć wynikające z nich zobowiązania. Jak się okazało, proces zmian i takiego wdrożenia nie były łatwe dla wielu Państw Stron. Konwencja narzuca zasady, które pociągają za sobą znaczące zmiany w zorganizowaniu życia społecznego w wielu jego aspektach. Tym bardziej trudne było, i nadal pozostaje, sfinansowanie tych wyzwań. Łatwiej jest ustalić zasadę konieczności wyrównywania szans wszystkich obywateli, niż udostępnić obywatelom chociażby urzędy, szkoły, uczelnie, środki transportu itd. Łatwiej polecić udostępnienie informacji niż tak zmienić ich przekaz, by mogli z nimi zapoznać się wszyscy. Artykuł 4 głosi:

„1. Państwa Strony zobowiązują się do zapewnienia i popierania pełnej realizacji wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności wszystkich osób niepełnosprawnych, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. W tym celu Państwa Strony zobowiązują się do:

(a) przyjęcia wszelkich odpowiednich środków ustawodawczych, administracyjnych i innych w celu wdrożenia praw uznanych w niniejszej konwencji,

(b) podjęcia wszelkich odpowiednich środków, w tym ustawodawczych, w celu zmiany lub uchylecia obowiązujących ustaw, przepisów wykonawczych, zwyczajów i praktyk, które dyskryminują osoby niepełnosprawne,

(c) uwzględniania wymogu ochrony i popierania praw człowieka w odniesieniu do osób niepełnosprawnych w każdej polityce i każdym programie działania,

(d) powstrzymywania się od angażowania się w jakiekolwiek działania lub praktyki, które są niezgodne z niniejszą konwencją i zapewnienia, że władze i instytucje publiczne będą działały zgodnie z niniejszą konwencją,

(e) podejmowania wszelkich odpowiednich działań w celu wyeliminowania dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność przez jakąkolwiek osobę, organizację lub prywatne przedsiębiorstwo,

(f) podejmowania lub popierania badań i wytwarzania oraz zapewnienia dostępności i korzystania z towarów, usług, wyposażenia i urządzeń uniwersalnie zaprojektowanych, zgodnie z definicją zawartą w art. 2 niniejszej konwencji, i które powinny wymagać możliwie jak najmniejszych dostosowań i ponoszenia jak najmniejszych kosztów w celu zaspokojenia szczególnych potrzeb osób niepełnosprawnych, a także zobowiązują się do popierania zasady uniwersalnego projektowania przy tworzeniu norm i wytycznych,

(g) podejmowania lub popierania badań i tworzenia oraz popierania dostępności i wykorzystywania nowych technologii, w tym technologii informacyjno-komunikacyjnych, przedmiotów wspierających poruszanie się, urządzeń i wspomagających technologii, odpowiednich dla osób niepełnosprawnych, traktując priorytetowo technologie dostępne po przystępnych cenach,

(h) zapewniania osobom niepełnosprawnym dostępnej informacji o przedmiotach wspierających poruszanie się, urządzeniach i wspomagających technologiach, w tym nowych technologiach, a także o innych formach pomocy, usług i ułatwień,

(i) popierania szkoleń specjalistów i personelu pracującego z osobami niepełnosprawnymi w zakresie praw uznanych w niniejszej konwencji, tak aby lepiej świadczone były pomoc i usługi gwarantowane na mocy tych praw.

2. W odniesieniu do praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, każde z Państw Stron zobowiązuje się podjąć kroki, wykorzystując maksymalnie dostępne mu środki i, gdy to potrzebne, w ramach współpracy międzynarodowej, w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw, bez uszczerbku dla tych zobowiązań zawartych w niniejszej konwencji, które, zgodnie z prawem międzynarodowym, mają skutek natychmiastowy.

3. Przy tworzeniu i wdrażaniu ustawodawstwa i polityki celem wprowadzenia w życie niniejszej konwencji, a także w toku podejmowania decyzji w zakresie spraw związanych z osobami niepełnosprawnymi, Państwa Strony będą ściśle konsultować się z osobami niepełnosprawnymi, a także angażować te osoby, w tym niepełnosprawne dzieci, w te procesy, za pośrednictwem reprezentujących je organizacji.

4. Żadne z postanowień niniejszej konwencji nie narusza jakichkolwiek rozwiązań, które bardziej sprzyjają realizacji praw osób niepełnosprawnych, a które przewiduje ustawodawstwo Państwa Strony lub prawo międzynarodowe obowiązujące to Państwo. Żadne z praw człowieka i podstawowych wolności uznanych lub istniejących w którymkolwiek z Państw Stron niniejszej konwencji na podstawie ustaw, konwencji, przepisów wykonawczych lub zwyczaju nie może być ograniczone lub uchylone pod pretekstem, że niniejsza konwencja nie uznaje takich praw lub wolności, lub uznaje je w węższym zakresie.

5. Postanowienia niniejszej konwencji rozciągają się na wszystkie części państw federalnych, bez jakichkolwiek ograniczeń lub wyjątków”.

Artykuł 5 Konwencji przedstawia kwestię zasadniczą – prawo i konieczność społecznej równości i niedyskryminowania. W naszej Fundacji od lat opowiadamy o świecie otwartym dla niewidomych. Mówimy o tym wcześniej niż została przyjęta Konwencja, bo od roku jej powołania, czyli 1992. Jak mogą sobie radzić z trudniejszymi niż w przypadku innych osób wyzwaniem niewidomi, kiedy widzący nie rozumieją naszej odmienności, a zwłaszcza różnic w utrudnieniach, które nas dotyczą? Świat otwarty dla nas, to świat otwarty na nas. Z kolei nie chodzi o świat jako pojęcie abstrakcyjne, lecz o konkretnych ludzi, którzy tu mieszkają i żyją. Nasze hasło winno wtedy brzmieć nieco inaczej – ludzie otwarci dla niewidomych. W toku rozwoju działalności Fundacji hasło to było wzbogacane o kolejne poszerzające go treści, stopniowo modyfikowane i wychodzące naprzeciw bieżącym wyzwaniom. W tych ramach od jakiegoś czasu mówimy o konieczności budowania świata dla wszystkich obywateli, a nie jedynie wybranych. Tak się ma manifestować otwartość dla nas i na nas. Nie może polegać wyłącznie na teoretyzowaniu, lecz prowadzić do konkretnego i praktycznego wsparcia. I tak, nie wystarczy opowiadać o tym, że niewidomi uczniowie mają uczęszczać do zwykłych szkół, lecz w pełni to umożliwić poprzez przygotowanie pedagogów, dostosowanie obiektów szkolnych oraz zagwarantowanie specjalistycznego oprzyrządowania niwelującego skutki niepełnosprawności. Sam artykuł 5. mówi co następuje:

„1. Państwa Strony uznają, że wszyscy ludzie są równi wobec prawa i są uprawnieni, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, do jednakowej ochrony prawnej i jednakowych korzyści wynikających z prawa.

2. Państwa Strony zakazą jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i zagwarantują osobom niepełnosprawnym jednakową dla wszystkich i skuteczną ochronę przed dyskryminacją z jakichkolwiek względów.

3. W celu popierania równości i likwidacji dyskryminacji, Państwa Strony podejmą wszelkie odpowiednie kroki celem zapewnienia racjonalnych usprawnień.

4. Za dyskryminację w rozumieniu niniejszej konwencji nie będą uważane szczególne środki, które są niezbędne celem przyspieszenia osiągnięcia lub zagwarantowania faktycznej równości osób niepełnosprawnych”.

Artykuł 6 porusza kwestię oczywistą, a mianowicie zauważa większe w wielu krajach problemy kobiet z niepełnosprawnością. Gdyby nie były bardziej dyskryminowane, artykuł ten byłby zbędny – na przykład w Polsce moglibyśmy jedynie mu przyklasnąć, a martwić się o innych, skoro polskie kobiety i dziewczęta są w mojej opinii traktowane z większym szacunkiem niż mężczyźni i chłopcy, w wielu jednak krajach, zwłaszcza tzw. trzeciego świata, jest inaczej.

Artykuł 7 z kolei porusza temat traktowania dzieci. W różnych miejscach świata dzieci nie mogą liczyć na podmiotowe traktowanie, tym bardziej te, które z powodów zdrowotnych nie są w stanie wykonywać ról społecznych tak jak ich sprawni rówieśnicy. Kiedy tak trudno poradzić sobie z codziennością wszędzie tam, gdzie różnice społeczne są aż rażące, gdzie nie działa system publicznej opieki zdrowotnej, system wsparcia osób o szczególnych potrzebach, jak egzystują obywatele słabsi? W Polsce zorganizowano system wsparcia. Mamy ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej, o pożytku publicznym, zdrowiu i edukacji, poza wyjątkowymi sytuacjami każdy z nas może liczyć na pomoc. Wynika to z naszej chrześcijańskiej kultury, jak i nowoczesnego prawa, które zawdzięczamy empatii wszystkich obywateli oraz dzięki któremu obywatele nie są pozostawieni sami sobie. A w krajach trzeciego świata? Jak niewidomi żyją w Sudanie, Nigerii, Mali, Madagaskarze, Peru, Urugwaju itd.? A inni niepełnosprawni? Żadne dokumenty, ustawy i traktaty nie działają wiele, gdy zabraknie świadomości o ich słuszości. Wyrównanie szans wszystkich obywateli wymaga zrozumienia ze strony sprawnych, silnych, zdrowych, ze strony ludzi sukcesu, którym nic nie doskwiera, a los na różne sposoby sprzyja. Tacy właśnie muszą zrozumieć, by następnie zdecydować o poświęceniu pewnej części zasobów na poprawę egzystencji słabszych. Żadne dostosowanie otoczenia i informacji, zaadaptowanie tego, co powstało wcześniej, a nie jest dostępne dla nas, nie odbędzie się bez kosztów. Te z kolei są zależne od decyzji władz, które ustanowią to, co życzą sobie wyborcy. I w ten sposób odpowiednio ukształtowana świadomość wyborców decyduje o losie osób z niepełnosprawnością.

Artykuł 8 Konwencji głosi:

„1. Państwa Strony zobowiązują się podjąć natychmiastowe, skuteczne i odpowiednie działania w celu:

- (a) podniesienia świadomości społeczeństwa, w tym na poziomie rodziny, w sprawach dotyczących osób niepełnosprawnych, a także działania na rzecz wzmocnienia poszanowania praw i godności osób niepełnosprawnych,
- (b) zwalczania stereotypów, uprzedzeń i szkodliwych praktyk wobec osób niepełnosprawnych, w tym związanych z płcią i wiekiem, we wszystkich dziedzinach życia,
- (c) promowania wiedzy o zdolnościach i wkładzie osób niepełnosprawnych.

2. Do działań podejmowanych w tym celu należy:

- (a) inicjowanie i prowadzenie skutecznych kampanii nastawionych na podnoszenie poziomu świadomości społecznej, aby:
 - (i) rozwijać wrażliwość na prawa osób niepełnosprawnych,
 - (ii) popierać pozytywne postrzeganie i większą świadomość społeczną dotyczącą osób niepełnosprawnych,
 - (iii) popierać uznawanie umiejętności, zasług i zdolności osób niepełnosprawnych oraz ich wkładu w miejscu pracy i na rynku pracy,
- (b) rozwijanie, na wszystkich szczeblach systemu edukacji, z uwzględnieniem wszystkich dzieci od najwcześniejszych lat, postawy poszanowania praw osób niepełnosprawnych,
- (c) zachęcanie wszystkich środków masowego przekazu do przedstawiania wizerunku osób niepełnosprawnych w sposób zgodny z celem niniejszej konwencji,
- (d) popieranie programów podnoszenia świadomości w sprawach dotyczących osób niepełnosprawnych i praw osób niepełnosprawnych”.

Stosunkowo tak niedawno niewidomi nie mieli żadnych życiowych perspektyw. Spotykano ich w roli nie do pozazdroszczenia – żebrali na życie. Taki obraz z przestrzeni publicznej stopniowo zanikał. Nie odbyło się to jednak przypadkiem - wynikało z rozwoju techniki. Niewidomy odpowiednio oprzyrządowany nie tyle zaczyna widzieć dzięki uszkodzonemu przecież wzrokowi, lecz dzięki innym zmysłom, które go zastępują. Zamiast widzieć wzrokiem, „widzimy” słuchem i dotykiem. Skoro stały się dostępne urządzenia dające nam dostęp do informacji, staliśmy się doinformowani i kompetentni, a więc gotowi do pracy i wykonywania rozmaitych ról społecznych. Dzięki alfabetowi brajlowskiemu możemy czytać i pisać, dzięki technologii IT możemy uczyć się i pracować jak inni. Widzący odczytują treść na zwykłych, elektronicznych monitorach wyświetlających informacje tekstowe i graficzne, a my na monitorach brajlowskich. Z kolei dzięki audiodeskrypcji dowiadujemy się co nas

otacza, a rozmaitym rozwiązaniom technicznym (udźwiękowionej nawigacji, rozpoznawaniu obrazów itd.) możemy poruszać się w otwartej przestrzeni i docierać do wybranych przez nas celów.

Artykuł 9 mówi o obowiązkach władz dotyczących dostępności:

„1. Aby umożliwić osobom niepełnosprawnym samodzielne funkcjonowanie i pełny udział we wszystkich sferach życia, Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich. Środki te, obejmujące rozpoznanie i eliminację przeszkód i barier w zakresie dostępności, stosują się między innymi do:

(a) budynków, dróg, transportu oraz innych urządzeń wewnętrznych i zewnętrznych, w tym szkół, mieszkań, instytucji zapewniających opiekę medyczną i miejsc pracy,

(b) informacji, komunikacji i innych usług, w tym usług elektronicznych i służb ratowniczych.

2. Państwa Strony podejmą również odpowiednie środki w celu:

(a) opracowywania, ogłaszania i monitorowania wdrażania minimalnych standardów i wytycznych w sprawie dostępności urządzeń i usług ogólnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych,

(b) zapewnienia, że instytucje prywatne, które oferują urządzenia i usługi ogólnie dostępne lub powszechnie zapewniane, będą brały pod uwagę wszystkie aspekty ich dostępności dla osób niepełnosprawnych,

(c) zapewnienia szkolenia wszystkim zainteresowanym na temat dostępności dla osób niepełnosprawnych,

(d) zapewnienia w ogólnodostępnych budynkach i innych obiektach oznakowania w alfabecie Braille’a oraz w formach łatwych do czytania i zrozumienia,

(e) zapewnienia różnych form pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób lub zwierząt, w tym przewodników, lektorów i profesjonalnych tłumaczy języka migowego, w celu ułatwienia dostępu do ogólnodostępnych budynków i innych obiektów,

(f) popierania innych odpowiednich form pomocy i wsparcia osób niepełnosprawnych, aby zapewnić im dostęp do informacji,

(g) popierania dostępu osób niepełnosprawnych do nowych technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, w tym do Internetu,

(h) popierania, od wstępnego etapu, projektowania, rozwoju, produkcji i dystrybucji dostępnych technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, tak aby technologie te i systemy były dostępne po najniższych kosztach”.

Artykuł 10 mówi o prawie do życia, właściwie znacznie więcej - o prawie do takiej jakości życia, jaki jest typowy dla otoczenia, w którym egzystuje osoba z niepełnosprawnością. Może to być rodzina, sąsiedztwo, ogół uczniów w szkole lub studentów na uczelni, współpracowników w zakładzie pracy, członków organizacji społecznej, obywateli stanowiących elektorat itd. Tzw. „normalne” warunki życia są trudne do zdefiniowania. Mówimy przecież o różnych krajach i społeczeństwach. Inaczej żyją całe rodziny w różnych miejscach świata. Inne warunki życia mają narody zamieszkujące odległe kontynenty. Co to zatem są tzw. „normalne” warunki? Mimo niejednoznaczności tego określenia, wszyscy wiemy, o jakie warunki chodzi. Jeśli w danej społeczności młodzi sprawni uczęszczają do szkół, również wyższego stopnia (liceów), to normalnym jest, by tak samo uczęszczali tam uczniowie niewidomi i słabowidzący. Podobnie ze studiami, pracą zawodową, uczestnictwem w imprezach o charakterze kulturalnym, społecznym i politycznym. Jeśli w danym kraju „normalnie” osiąga się dochody na pewnym poziomie, trudno się dziwić, że podobne wymagania mają osoby z niepełnosprawnością.

„Państwa Strony potwierdzają, że każda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia i podejmą wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym skutecznego korzystania z tego prawa, na zasadzie równości z innymi osobami.”

Artykuł 11 wskazuje na sytuacje zagrożenia dla wszystkich, zatem w większym stopniu dla osób z niepełnosprawnością, które wymagają specjalnej pomocy humanitarnej.

„Państwa Strony podejmą, zgodnie ze swoimi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowego prawa humanitarnego oraz międzynarodowego prawa praw człowieka, wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa osób niepełnosprawnych w sytuacjach zagrożenia, w tym w trakcie konfliktu zbrojnego, w sytuacjach wymagających pomocy humanitarnej i w przypadku klęsk żywiołowych.”

Artykuł 12 zobowiązuje Strony do równego traktowania wobec prawa. Ta oczywistość przestaje być taka oczywista, kiedy „zejdziemy” na ziemię i sprawdzimy praktykę stosowania prawa. Jak bowiem radzi sobie w trudnych, prawnych sytuacjach osoba z niepełnosprawnością intelektualną? A jak korzysta z prawa osoba całkowicie niedoinformowana, albo osoba, która ma liczne utrudnienia w dotarciu do pomocy prawnej, np. adwokata? Na świecie żyją miliony obywateli, którzy nawet nie mają świadomości o przysługujących im prawach. W jaki sposób korzysta z prawa do specjalistycznego

oprzyrządowania polski niewidomy żyjący w ubogiej rodzinie na prowincji? Czy może sporządzić stosowny wniosek do starostwa powiatowego i ubiegać się o dofinansowanie zakupu komputera, syntezy mowy, brajlowskiego monitora, urządzenia odtwarzającego książki itd., kiedy nie dociera do niego informacja, że istnieje coś takiego jak program PFRON „Aktywny samorząd”?

Artykuł 12 głosi:

„1. Państwa Strony potwierdzają, że osoby niepełnosprawne mają prawo do uznania ich za podmioty prawa.

2. Państwa Strony uznają, że osoby niepełnosprawne mają zdolność prawną, na zasadzie równości z innymi osobami, we wszystkich aspektach życia.

3. Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wsparcia, którego mogą potrzebować przy korzystaniu ze zdolności prawnej.

4. Państwa Strony zagwarantują, że wszelkie środki związane z korzystaniem ze zdolności prawnej obejmować będą odpowiednie i skuteczne zabezpieczenia w celu zapobiegania nadużyciom, zgodnie z międzynarodowym prawem praw człowieka. Zabezpieczenia zapewnią, że środki związane z korzystaniem ze zdolności prawnej będą respektowały prawa, wolę i preferencje osoby, będą wolne od konfliktu interesów i bezprawnych nacisków, będą proporcjonalne i dostosowane do sytuacji danej osoby, będą stosowane przez możliwie najkrótszy czas i będą podlegały stałemu przeglądowi przez właściwe, niezależne i bezstronne władze lub organ sądowy. Zabezpieczenia powinny być proporcjonalne do stopnia, w jakim takie środki wpływają na prawa i interesy danej osoby.

5. Państwa Strony podejmą wszelkie odpowiednie i efektywne środki, z uwzględnieniem postanowień niniejszego artykułu, celem zagwarantowania równego prawa osób niepełnosprawnych do posiadania i dziedziczenia własności, kontroli własnych spraw finansowych oraz do jednakowego dostępu do pożyczek bankowych, hipotecznych i innych form kredytów oraz zapewnią, że osoby niepełnosprawne nie będą samowolnie pozbawiane własności”.

Z kolei artykuł 13 dotyczy dostępu do wymiaru sprawiedliwości:

„1. Państwa Strony zapewnią osobom niepełnosprawnym, na zasadzie równości z innymi osobami, skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości, w tym poprzez wprowadzenie dostosowań proceduralnych i dostosowań odpowiednich do ich wieku, w celu ułatwienia efektywnego udziału, bezpośrednio lub pośrednio, zwłaszcza jako świadków, we wszelkich postępowaniach prawnych, w tym na etapie śledztwa i innych form postępowania przygotowawczego.

2. Aby wesprzeć gwarancje skutecznego dostępu osób niepełnosprawnych do wymiaru sprawiedliwości, na zasadzie równości z innymi osobami, Państwa Strony będą popierać odpowiednie szkolenia osób pracujących w wymiarze sprawiedliwości, w tym w policji i więziennictwie.”

Kontynuując wątek prawny, artykuł 14 dotyczy wolności i osobistego bezpieczeństwa:

„1. Państwa Strony zapewnią, że osoby niepełnosprawne, na zasadzie równości z innymi osobami:

(a) będą korzystały z prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego,

(b) nie będą pozbawiane wolności bezprawnie lub samowolnie, a także, że każde pozbawienie wolności będzie zgodne z prawem oraz że niepełnosprawność w żadnym przypadku nie będzie uzasadniać pozbawienia wolności.

2. Państwa Strony zapewnią osobom niepełnosprawnym, które zostaną pozbawione wolności w wyniku jakiegokolwiek postępowania, prawo, na zasadzie równości z innymi osobami, do gwarancji zgodnych z międzynarodowym prawem praw człowieka i traktowanie zgodne z celami i zasadami niniejszej konwencji, włączając w to zapewnienie racjonalnych usprawnień”.

Artykuł 15 kontynuuje wątek związany z prawem. Dotyczy wolności od tortur lub okrutnego, niehumanitarnego albo poniżającego traktowania lub karania. W naszym kraju zapis ten budzi zdziwienie – jak można mieć wątpliwości w tak zasadniczych sprawach, jednak w innych krajach zapis ten ma zasadnicze znaczenie. Osoby z niepełnosprawnością są tam traktowane „niehumanitarnie” i są poddawane wręcz chuligańskim praktykom i zachowaniom. W takich miejscach, gdzie nie dba się o ludzkie życie i zdrowie, osoby słabsze są narażone na bardzo złe traktowanie.

„1. Nikt nie będzie poddany torturom lub okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu, lub karaniu. W szczególności, nikt nie będzie poddany, bez swobodnie wyrażonej zgody, eksperymentom medycznym lub naukowym.

2. Państwa Strony podejmą skuteczne środki ustawodawcze, administracyjne, sądowe i inne w celu zapobiegania, na zasadzie równości z innymi osobami, poddawaniu osób niepełnosprawnych torturom lub okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu, lub karaniu.”

Podobnie artykuł 16 traktujący o wolności od wykorzystywania, przemocy i nadużyć:

„1. Państwa Strony podejmą wszelkie odpowiednie środki ustawodawcze, administracyjne, społeczne, w dziedzinie edukacji i inne w celu ochrony osób niepełnosprawnych, zarówno w domu, jak i poza nim, przed wszelkimi formami wykorzystywania, przemocy i nadużyć, w tym związanych z płcią.

2. Państwa Strony podejmą również wszelkie odpowiednie środki w celu zapobiegania wszelkim formom wykorzystywania, przemocy i nadużyć, poprzez zapewnienie osobom niepełnosprawnym, ich rodzinom oraz opiekunom, między innymi właściwych form pomocy i wsparcia odpowiednich ze względu na płeć i wiek, w tym poprzez zapewnienie informacji i edukacji na temat unikania, rozpoznawania i zgłaszania przypadków wykorzystywania, przemocy i nadużyć. Państwa Strony zapewnią, że formy pomocy i wsparcia będą dostosowane do wieku, płci i niepełnosprawności.
3. Aby zapobiegać wszelkim formom wykorzystywania, przemocy i nadużyć, Państwa Strony zapewnią, że wszelkie ułatwienia i programy mające służyć osobom niepełnosprawnym będą efektywnie monitorowane przez niezależne władze.
4. Państwa Strony podejmą wszelkie odpowiednie środki w celu wspierania powrotu do zdrowia fizycznego i psychicznego oraz w zakresie zdolności poznawczych, a także wspierania rehabilitacji i społecznej reintegracji osób niepełnosprawnych, które stały się ofiarami jakiegokolwiek formy wykorzystywania, przemocy i nadużyć, w tym poprzez zapewnienie pomocy i wsparcia. Proces powrotu do zdrowia i reintegracja powinny następować w środowisku sprzyjającym zdrowiu, dobrobytowi, szacunkowi dla samego siebie, godności i samodzielności oraz powinny uwzględniać potrzeby wynikające z płci i wieku.
5. Państwa Strony ustanowią skuteczne ustawodawstwo i politykę, w tym ustawodawstwo i politykę na rzecz kobiet i dzieci, w celu zapewnienia, że przypadki wykorzystywania, przemocy i nadużyć wobec osób niepełnosprawnych będą identyfikowane, badane i, gdy to właściwe, ścigane”.

Artykuł 17 dotyczy ochrony integralności osobistej:

„Każda osoba niepełnosprawna ma prawo do poszanowania jej integralności fizycznej i psychicznej, na zasadzie równości z innymi osobami.”

Artykuł 18 porusza kwestię swobody przemieszczania się i decyzji o obywatelstwie.

Niepełnosprawność nie może prowadzić do odmiennego traktowania tych obywateli w porównaniu z innymi.

Artykuł 19 mówi o prowadzeniu życia samodzielnie i przy włączeniu w życie całego społeczeństwa, zarówno społeczności lokalnej, jak i ogółu mieszkańców poszczególnych krajów. Właśnie ten zapis powoduje konieczność podjęcia działań na rzecz integracji. Jeśli niewidomi i inni niepełnosprawni mają żyć jak inni ludzie w pełni sprawni, nie mogą być izolowani. Aby idea ta stała się realna, niezbędne jest podjęcie przez władze państw działań mających na celu zaadaptowanie otoczenia do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami oraz przeprowadzenie przez proces usprawniania i

przeszkolenia w taki sposób, by były w stanie wykorzystać idee integracyjne do swoich potrzeb i marzeń.

„Państwa Strony niniejszej konwencji uznają równe prawo wszystkich osób niepełnosprawnych do życia w społeczeństwie, wraz z prawem dokonywania takich samych wyborów, na równi z innymi osobami, oraz podejmą efektywne i odpowiednie środki w celu ułatwienia pełnego korzystania przez osoby niepełnosprawne z tego prawa oraz ich pełnej integracji i pełnego udziału w życiu społeczeństwa, w tym poprzez zapewnienie, że:

(a) osoby niepełnosprawne będą miały możliwość wyboru miejsca zamieszkania i podjęcia decyzji co do tego, gdzie i z kim będą mieszkać, na zasadzie równości z innymi osobami, a także, że nie będą zobowiązane do mieszkania w szczególnych warunkach,

(b) osoby niepełnosprawne będą miały dostęp do szerokiego zakresu usług świadczonych w domu, w miejscu zamieszkania i innych usług wsparcia świadczonych w ramach społeczności lokalnej, w tym do pomocy osobistej niezbędnej do życia w społeczności i integracji społecznej, która także pozwoli na zapobieganie izolacji i segregacji społecznej,

(c) świadczone w społeczności lokalnej usługi i urządzenia dla ogółu ludności będą dostępne dla osób niepełnosprawnych, na zasadzie równości z innymi osobami oraz będą odpowiadać ich potrzebom.”

Artykuł 20 traktuje o mobilności. Dla kogoś, kto nie ma kontaktów z nami, zapis ten może wydawać się dziwaczny. Jak można zajmować się tak abstrakcyjną kwestią. To przecież oczywiste, że kiedy obywatel chce się przemieścić, po prostu to czyni. Niestety jest inaczej. Osoby z różnymi niepełnosprawnościami nie są w stanie korzystać z możliwości transportowych. Aby były one dostępne i realne, konieczne jest podjęcie tak licznych działań ze strony władz, że w krajach, które wcześniej się tym nie zajmowały, proces udostępniania będzie trwał wiele lat i będzie bardzo kosztowny.

„Państwa Strony podejmą skuteczne środki celem umożliwienia osobom niepełnosprawnym mobilności osobistej i możliwie największej samodzielności w tym zakresie, między innymi poprzez:

(a) ułatwianie mobilności osób niepełnosprawnych, w sposób i w czasie przez nie wybranym i po przystępnej cenie,

(b) ułatwianie osobom niepełnosprawnym dostępu do wysokiej jakości przedmiotów wspierających poruszanie się, urządzeń i technologii wspomagających oraz do pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób lub zwierząt, w tym poprzez ich udostępnianie po przystępnej cenie,

(c) zapewnianie osobom niepełnosprawnym i wyspecjalizowanemu personelowi pracującemu z osobami niepełnosprawnymi szkolenia w zakresie umiejętności poruszania się,

(d) zachęcanie jednostek wytwarzających przedmioty wspierające poruszanie się, urządzenia i technologie wspomagające, do uwzględniania wszystkich aspektów mobilności osób niepełnosprawnych.”

Artykuł 21 mówi o wolności wypowiedzania się i wyrażania opinii oraz dostępie do informacji. W Polsce wolność do wypowiedzania się i wyrażania własnych poglądów nie są zagrożone, natomiast druga kwestia wymaga omówienia. Z jakiego powodu? W bardzo dużym stopniu dotyczy osób niewidomych. Nie widzieć znaczy nie wiedzieć. Wzrok dostarcza ok. 80% informacji. Dzięki niemu wiemy co nas otacza, co mają do przekazania inni itd. Bez informacji nie mamy żadnych szans w dobie rozwiniętych społeczeństw informacyjnych lub postinformacyjnych. Bez informacji nie ma edukacji, wykształcenia, a więc pracy. Bez pracy nie ma dochodów, samodzielności, wolności, a nawet bliskich. Bez stosownego statusu ekonomicznego nie ma bezpieczeństwa, a więc i rodziny! Właśnie te kwestie stanowiły rozstrzygający asumpt do podjęcia decyzji o temacie polskiej edycji konferencji International Mobility Conference, a mianowicie: „Information resulting in mobility and ability”. Jeśli więc mamy coraz większy dostęp do informacji, a więc książek, podręczników, prasy, mediów, Internetu, opisów obrazów w filmach, deskrypcji spektakli, imprez masowych, grafiki wypukłej prezentującej architekturę i dzieła sztuki itd., to właśnie dzięki temu artykułowi Konwencji:

„Państwa Strony podejmą wszelkie odpowiednie środki, aby osoby niepełnosprawne mogły korzystać z prawa do wolności wypowiedzania się i wyrażania opinii, w tym wolności poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i poglądów, na zasadzie równości z innymi osobami i poprzez wszelkie formy komunikacji, według ich wyboru, zgodnie z definicją zawartą w art. 2 niniejszej konwencji, między innymi poprzez:

(a) dostarczanie osobom niepełnosprawnym informacji przeznaczonych dla ogółu społeczeństwa, w dostępnych dla nich formach i technologiach, odpowiednio do różnych rodzajów niepełnosprawności, na czas i bez dodatkowych kosztów,

(b) akceptowanie i ułatwianie korzystania przez osoby niepełnosprawne w sprawach urzędowych z języków migowych, alfabetu Braille'a, komunikacji rozszerzonej (augmentatywnej) i alternatywnej oraz wszelkich innych dostępnych środków, sposobów i form komunikowania się przez osoby niepełnosprawne, według ich wyboru,

(c) nakłanianie instytucji prywatnych, które świadczą usługi dla ogółu społeczeństwa, w tym przez Internet, do dostarczania informacji i usług w formie dostępnej i użytecznej dla osób niepełnosprawnych,

(d) zachęcanie środków masowego przekazu, w tym dostawców informacji przez Internet, do zapewnienia, by ich usługi były dostępne dla osób niepełnosprawnych,

(e) uznanie i popieranie korzystania z języków migowych”.

Artykuł 22 mówi o poszanowaniu prywatności:

„1. Żadna osoba niepełnosprawna, bez względu na miejsce zamieszkania lub warunki życiowe, nie może być narażona na arbitralną lub bezprawną ingerencję w życie prywatne, sprawy rodzinne, dom lub korespondencję, czy innego typu komunikację międzyludzką, ani też na bezprawne naruszanie jej czci i reputacji. Osoby niepełnosprawne mają prawo do ochrony prawnej przed tego rodzaju ingerencjami.

2. Państwa Strony będą chronić poufność informacji osobistych, o zdrowiu i rehabilitacji osób niepełnosprawnych, na zasadzie równości z innymi osobami”.

Artykuł 23 mówi o szanowaniu domu i rodziny:

„1. Państwa Strony podejmą efektywne i odpowiednie środki w celu likwidacji dyskryminacji osób niepełnosprawnych we wszystkich sprawach dotyczących małżeństwa, rodziny, rodzicielstwa i związków, na zasadzie równości z innymi osobami, w taki sposób, aby zapewnić:

(a) uznanie prawa wszystkich osób niepełnosprawnych, które są w odpowiednim do zawarcia małżeństwa wieku, do zawarcia małżeństwa i do założenia rodziny, na podstawie swobodnie wyrażonej i pełnej zgody przyszłych małżonków,

(b) uznanie prawa osób niepełnosprawnych do podejmowania swobodnych i odpowiedzialnych decyzji o liczbie i czasie urodzenia dzieci oraz do dostępu do dostosowanych do wieku edukacji i informacji dotyczących prokreacji i planowania rodziny, a także do środków niezbędnych do korzystania z tych praw,

(c) zachowanie zdolności rozrodczych przez osoby niepełnosprawne, w tym przez dzieci, na zasadzie równości z innymi osobami.

2. Państwa Strony zagwarantują prawa i obowiązki osób niepełnosprawnych w zakresie opieki nad dziećmi, kurateli, powiernictwa, adopcji lub podobnych instytucji, jeśli takie instytucje przewiduje ustawodawstwo krajowe; we wszystkich przypadkach nadrzędne będzie dobro dziecka. Państwa

Strony zapewnią osobom niepełnosprawnym odpowiednią pomoc w wykonywaniu obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci.

3. Państwa Strony zapewnią dzieciom niepełnosprawnym jednakowe prawa do życia w rodzinie. Mając na uwadze realizację tych praw i w celu zapobiegania ukrywaniu, porzuceniu, zaniedbywaniu i segregacji dzieci niepełnosprawnych, Państwa Strony dostarczać będą odpowiednio wcześniej i wszechstronne informacje, oferować pomoc i usługi dzieciom niepełnosprawnym i ich rodzinom.

4. Państwa Strony zapewnią, że dziecko nie będzie odłączane od rodziców bez ich zgody, z wyjątkiem sytuacji, kiedy właściwe władze, podlegające kontroli sądowej, postanowią, zgodnie z obowiązującym prawem i procedurami, że takie odłączenie jest konieczne ze względu na najlepszy interes dziecka. W żadnym przypadku nie można odłączać dziecka od rodziców z powodu jego niepełnosprawności lub niepełnosprawności jednego lub obojga rodziców.

5. W przypadku, gdy najbliższa rodzina nie jest w stanie sprawować opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym, Państwa Strony podejmą wszelkie wysiłki, aby zapewnić alternatywną opiekę przez dalszą rodzinę, a jeżeli okaże się to niemożliwe, w ramach społeczności w warunkach rodzinnych”.

Artykuł 24 zainicjował proces włączania w szkołach i na uczelniach. Jeszcze w wieku XIX powstawały specjalne ośrodki edukacyjne dla niewidomych – gdy chodzi o współczesne ziemie polskie najpierw w zaborze pruskim (w Bydgoszczy, Owińskach, Wrocławiu), a ośrodek w Laskach później – na początku XX wieku. Został założony przez Różę Czacką, późniejszą błogosławioną Matkę Elżbietę. Idee integracyjne docierały do świadomości władz i społeczeństwa powoli. Do dzisiaj proces integracji wzbudza wiele kontrowersji. Z jednej strony młodzież z niepełnosprawnością powinna mieć kontakty społeczne ze sprawnymi rówieśnikami oraz nie powinno się rozdzielać rodzin poprzez kierowanie dzieci specjalnej troski do internatów w odległych ośrodkach, z drugiej jednak strony edukacja włączająca stawia tak wiele trudnych wymagań, że do dzisiaj w Polsce nie zostały spełnione. Kształcenie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością wymaga specjalistycznego oprzyrządowania i odpowiedniego przygotowania nauczycieli. Proces włączania w Polsce został zainicjowany już w latach 90. XX wieku, jednak był prowadzony wadliwie – brakowało świadomości, że jest bardzo kosztowny. Przy braku środków finansowych, mieliśmy do czynienia raczej z atrapą włączania. Na dobrą sprawę proces ten właśnie dopiero teraz startuje. Pomimo braku funduszy i nieodpowiedniego wdrażania idei integracji, od lat wykazuje się niewystarczający szacunek i uznanie dla pracy ośrodków specjalnych. Co by nie rzec, były i nadal są jedynymi miejscami, gdzie potrafi się uczyć dzieci i młodzież specjalnej troski. Nie wystarczy skierować niewidomego ucznia do szkoły w sąsiedztwie, gdzie nauczyciel nie wie, jak uczyć kogoś, kto nie widzi, zapisów na tablicy. Sam nie zna

brajla, tym bardziej zapisu matematycznego, i w kontakcie pomiędzy nauczycielem i uczniem nie dochodzi do niezbędnej komunikacji. Trudno wtedy nauczać matematyki, fizyki, chemii. Podobnie jest z innymi przedmiotami. Niewidomi muszą mieć w dyspozycji dobrze dostosowane komputery, syntezy mowy, ubrajlowane urządzenia i przedmioty, podręczniki, wypukłe mapy, a słabowidzący optyczne i elektroniczne powiększalniki obrazu itd. Same obiekty szkolne i uczelnie muszą być specjalnie przystosowane – linie naprowadzające, brajlowskie i magnigraficzne tabliczki informujące o miejscach i pokojach, systemy udźwiękowiające jak YourWay itd. Dopiero po spełnieniu tych warunków idea integracyjna może być skutecznie wdrażana.

Artykuł 24 głosi:

„1. Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do edukacji. W celu realizacji tego prawa bez dyskryminacji i na zasadach równych szans, Państwa Strony zapewnią włączający system kształcenia, umożliwiający integrację na wszystkich poziomach edukacji i w kształceniu ustawicznym, zmierzające do:

- (a) pełnego rozwoju potencjału oraz poczucia godności i własnej wartości, a także wzmocnienia poszanowania praw człowieka, podstawowych wolności i różnorodności ludzkiej,
- (b) rozwijania przez osoby niepełnosprawne ich osobowości, talentów i kreatywności, a także zdolności umysłowych i fizycznych, przy pełnym wykorzystaniu ich możliwości,
- (c) umożliwienia osobom niepełnosprawnym efektywnego udziału w wolnym społeczeństwie.

2. Realizując to prawo, Państwa Strony zapewnią, że:

- (a) osoby niepełnosprawne nie będą wykluczane z powszechnego systemu edukacji ze względu na niepełnosprawność, a także, że dzieci niepełnosprawne nie będą wykluczane, ze względu na niepełnosprawność, z bezpłatnej i obowiązkowej nauki w szkole podstawowej lub z nauczania na poziomie średnim,
- (b) osoby niepełnosprawne będą korzystać z włączającego, bezpłatnego nauczania obowiązkowego wysokiej jakości, na poziomie podstawowym i średnim, na zasadzie równości z innymi osobami, w społecznościach, w których żyją,
- (c) wprowadzane będą racjonalne usprawnienia, zgodnie z indywidualnymi potrzebami,
- (d) osoby niepełnosprawne będą uzyskiwać niezbędne wsparcie, w ramach powszechnego systemu edukacji, celem ułatwienia ich skutecznej edukacji,

(e) stosowane będą skuteczne środki zindywidualizowanego wsparcia w środowisku, które maksymalizuje rozwój edukacyjny i społeczny, zgodnie z celem pełnego włączenia.

3. Państwa Strony umożliwią osobom niepełnosprawnym zdobycie umiejętności życiowych i społecznych, aby ułatwić im pełny i równy udział w edukacji i w życiu społeczności. W tym celu Państwa Strony będą podejmować odpowiednie środki, w tym:

(a) ułatwianie nauki alfabetu Braille'a, alternatywnego pisma, wspomagających (augmentatywnych) i alternatywnych sposobów, środków i form komunikacji i orientacji oraz umiejętności poruszania się, a także ułatwianie wsparcia rówieśników i doradztwa,

(b) ułatwianie nauki języka migowego i popieranie tożsamości językowej społeczności osób głuchych,

(c) zapewnienie, że edukacja osób, w szczególności dzieci, które są niewidome, głuche lub głuchoniewidome, będzie prowadzona w najodpowiedniejszych językach i przy pomocy sposobów i środków komunikacji najodpowiedniejszych dla jednostki, a także w środowisku, które maksymalizuje rozwój edukacyjny i społeczny.

4. Aby wesprzeć realizację tego prawa, Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu zatrudniania nauczycieli, w tym nauczycieli niepełnosprawnych, którzy mają kwalifikacje w zakresie używania języka migowego i/lub alfabetu Braille'a, oraz w celu szkolenia specjalistów i personelu pracujących na wszystkich szczeblach edukacji. Takie szkolenie będzie obejmować wiedzę na temat problemów niepełnosprawności i korzystanie ze wspomagających (augmentatywnych) i alternatywnych sposobów, środków i form komunikacji, technik i materiałów edukacyjnych, w celu wspierania osób niepełnosprawnych.

5. Państwa Strony zapewnią, że osoby niepełnosprawne będą miały dostęp do powszechnego szkolnictwa wyższego, szkolenia zawodowego, kształcenia dorosłych i możliwości uczenia się przez całe życie, bez dyskryminacji i na zasadzie równości z innymi osobami. W tym celu Państwa Strony zagwarantują, że zapewnione będą racjonalne usprawnienia dla osób niepełnosprawnych”.

Wreszcie kwestia zdrowia! Czy osoby z niepełnosprawnością mogą być pozostawione same sobie? Czy niepełnosprawność może być usprawiedliwieniem dla niedopuszczalnych praktyk? Dowiadujemy się, że jeszcze w latach 50. XX wieku osoby takie były izolowane. Ich rodziny skazywały je na niebyt. Brakowało empatii i dbałości o zdrowie. Tego rodzaju zachowania nie są akceptowalne, jednak nadal się zdarzają, szczególnie w rodzinach patologicznych. W Polsce zjawisko to nie jest masowe, ale w biedniejszych i zacofanych cywilizacyjnie krajach na kontynentach, które ucierpiały w wiekach kolonializmu jest. A tam, gdzie trwają wojny lub konflikty innego rodzaju?

Artykuł 25 mówi:

„Państwa Strony uznają, że osoby niepełnosprawne mają prawo do osiągnięcia najwyższego możliwego poziomu stanu zdrowia, bez dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. Państwa Strony podejmą wszelkie odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do usług opieki zdrowotnej biorących pod uwagę szczególnie wymogi związane z płcią, w tym rehabilitacji zdrowotnej. W szczególności, Państwa Strony:

- (a) zapewnią osobom niepełnosprawnym taki sam jak w przypadku innych osób zakres, jakość i standard bezpłatnej lub zapewnianej po przystępnych cenach usług opieki zdrowotnej i programów zdrowotnych, w tym w zakresie zdrowia seksualnego i prokreacyjnego oraz adresowanych do całej populacji programów w zakresie zdrowia publicznego,
- (b) zapewnią te usługi zdrowotne, które są potrzebne osobom niepełnosprawnym, szczególnie ze względu na ich niepełnosprawność, w tym wczesne rozpoznawanie i leczenie, jeżeli jest potrzebne, a także usługi mające na celu ograniczenie i zapobieganie dalszej niepełnosprawności, w tym dzieci i osób starszych,
- (c) zapewnią świadczenie usług opieki zdrowotnej możliwie blisko społeczności, w których żyją osoby niepełnosprawne, w tym na obszarach wiejskich,
- (d) zobowiążą osoby wykonujące zawody medyczne do zapewniania osobom niepełnosprawnym, na podstawie swobodnie przez nie wyrażonej i świadomej zgody, opieki takiej samej jakości jak innym osobom poprzez, między innymi, podnoszenie świadomości w zakresie praw człowieka, godności, niezależności i potrzeb osób niepełnosprawnych przy wykorzystaniu szkoleń i poprzez rozpowszechnianie norm etycznych w publicznej i prywatnej opiece zdrowotnej,
- (e) zakażą dyskryminacji osób niepełnosprawnych w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego, a także ubezpieczenia na życie, jeśli takie ubezpieczenie jest dozwolone przez ustawodawstwo krajowe, zaś ubezpieczenia będą zapewniane w sposób sprawiedliwy i rozsądny,
- (f) będą zapobiegać przypadkom odmowy udzielenia, ze względu na niepełnosprawność, opieki zdrowotnej lub usług zdrowotnych, albo pożywienia i płynów”.

Czy można mówić o sprawności, kiedy szwankuje zdrowie? Artykuł 26 mówi o rehabilitacji. To element dbałości o zdrowie. Sprawność jest jednym z najważniejszych jego aspektów. Trudno mówić o prawdziwym zdrowiu, kiedy pacjent nie jest w stanie wykonać nawet podstawowych czynności. Brak sprawności prowadzi do upośledzenia i chorób – zły styl życia, zła dieta, brak odpoczynku, aktywności fizycznej i zły stan psychiczny. To znaki trudnej współczesności – tak nowocześnie, a

mimo to z udziałem krzywd społecznych, prowadzący do trudności, z którymi nie można sobie poradzić. W tym kontekście rehabilitacja, najlepiej rozumiana w najbardziej nowoczesny sposób jest warunkiem nieodzownym, by realizować własne ambicje na równi z innymi obywatelami.

„1. Państwa Strony podejmą skuteczne i odpowiednie środki, uwzględniając wsparcie wzajemnie udzielane sobie przez osoby niepełnosprawne oraz wsparcie udzielane przez inne osoby, w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym uzyskania i utrzymania możliwie największej niezależności, pełnych zdolności fizycznych, intelektualnych, społecznych i zawodowych oraz pełnej integracji i udziału we wszystkich aspektach życia społeczeństwa. W tym celu Państwa Strony zorganizują, wzmocnią i rozwiną usługi i programy w zakresie wszechstronnej rehabilitacji, w szczególności w obszarze zdrowia, zatrudnienia, edukacji i usług socjalnych, w taki sposób, aby usługi i programy:

(a) były dostępne od możliwie najwcześniejszego etapu i były oparte na multidyscyplinarnej ocenie indywidualnych potrzeb i potencjału,

(b) wspierały udział i integrację w społeczeństwie oraz włączenie we wszystkie aspekty życia społeczeństwa, były dobrowolne i dostępne dla osób niepełnosprawnych możliwie blisko społeczności, w których żyją, w tym na obszarach wiejskich,

2. Państwa Strony będą popierać rozwój szkolenia wstępnego i ustawicznego specjalistów i personelu pracujących w usługach rehabilitacji.

3. Państwa Strony będą promować dostępność, znajomość i korzystanie w procesie rehabilitacji z urządzeń i technologii wspomagających, zaprojektowanych dla osób niepełnosprawnych.

Artykuł 27 traktuje o pracy i zatrudnieniu osób z niepełnosprawnościami. Kiedyś temat ten w ogóle nie był podnoszony. Byliśmy skazani na izolację i życie na marginesie społeczeństw. „Otrzeźwienie” władz miało miejsce m.in. ze względu na problemy zranionych żołnierzy. Trudno było rekrutować do wojska kogokolwiek, gdy każdy mógł się obawiać, że w razie utraty zdrowia będzie pozbawiony opieki i możliwości utrzymania rodziny. Z czasem osoby takie stopniowo stawały się podopiecznymi systemu opieki zdrowotnej i ekonomicznej. Również w tym przypadku zaczęto myśleć o realizacji prawa do pracy i zarabiania, za czym idzie możliwość utrzymania, egzystencja w godnych warunkach i podmiotowe traktowanie.

W Polsce za czasów socjalistycznych kierowano nas do specjalnych zakładów pracy zwanych spółdzielniami inwalidów. Do lat 70. XX wieku mało komu udawało się wyrwać z objęć tego systemu i dostać się na studia, a następnie znaleźć pracę w swoim zawodzie. Zmieniło się to po ustrojowej solidarnościowej rewolucji. Okazała się zbawienna również w tej kwestii. Porzucono model traktowania osób z niepełnosprawnością jako członków jednolitej, społecznej masy. Zaczęto traktować

nas indywidualnie, każdego zgodnie z jego zdolnościami i trudnościami. Indywidualne plany działań rehabilitacyjnych przynoszą efekt integracyjny. W latach 90. wielu z nas dostało się na studia, podjęło pracę umysłową, zaktywizowało się społecznie, ekonomicznie, a nawet politycznie. W dobie twardej konkurencji, nie tylko krajowej, lecz także zagranicznej, na przykład z uwzględnieniem tanich produktów płynących do nas z Chin, zaczęły upadać spółdzielnie niewidomych. Praca fizyczna przestała być dla nas ratunkiem. Co by nie rzec, niepełnosprawność utrudnia fizyczne możliwości wykonywania pracy. Teraz niewidomi są masażystami, instruktorami, telemarketingowcami, pracownikami administracyjnymi, a nawet informatykami itd.

Artykuł 27 mówi:

„1. Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do pracy na zasadzie równości z innymi osobami; obejmuje to prawo do możliwości zarabiania na życie poprzez pracę swobodnie wybraną lub przyjętą na rynku pracy oraz w otwartym, integracyjnym i dostępnym dla osób niepełnosprawnych środowisku pracy. Państwa Strony będą chronić i popierać realizację prawa do pracy, również tych osób, które staną się niepełnosprawne w okresie zatrudnienia, poprzez podjęcie odpowiednich kroków, w tym na drodze ustawodawczej, między innymi w celu:

(a) zakazania dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność w odniesieniu do wszelkich kwestii dotyczących wszystkich form zatrudnienia, w tym warunków rekrutacji, przyjmowania do pracy i zatrudnienia, kontynuacji zatrudnienia, awansu zawodowego oraz bezpiecznych i higienicznych warunków pracy,

(b) ochrony praw osób niepełnosprawnych, na zasadzie równości z innymi osobami, do sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy, w tym do równych szans i jednakowego wynagrodzenia za pracę jednakowej wartości, bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, włączając w to ochronę przed molestowaniem i zadośćuczynienie za doznane krzywdy,

(c) zapewnienia, by osoby niepełnosprawne korzystały z praw pracowniczych i z prawa do organizowania się w związki zawodowe, na zasadzie równości z innymi osobami,

(d) umożliwienia osobom niepełnosprawnym skutecznego dostępu do ogólnych programów poradnictwa specjalistycznego i zawodowego, usług pośrednictwa pracy oraz szkolenia zawodowego i kształcenia ustawicznego,

(e) popierania możliwości zatrudnienia i rozwoju zawodowego osób niepełnosprawnych na rynku pracy oraz pomocy w znalezieniu, uzyskaniu i utrzymaniu zatrudnienia oraz powrocie do zatrudnienia,

- (f) popierania możliwości samozatrudnienia, przedsiębiorczości, tworzenia spółdzielni i zakładania własnych przedsiębiorstw,
- (g) zatrudniania osób niepełnosprawnych w sektorze publicznym,
- (h) popierania zatrudniania osób niepełnosprawnych w sektorze prywatnym, poprzez odpowiednią politykę i środki, które mogą obejmować programy działań pozytywnych, zachęty i inne działania,
- (i) zapewnienia wprowadzania racjonalnych usprawnień dla osób niepełnosprawnych w miejscu pracy,
- (j) popierania zdobywania przez osoby niepełnosprawne doświadczenia zawodowego na otwartym rynku pracy,
- (k) popierania programów rehabilitacji zawodowej, utrzymania pracy i powrotu do pracy, adresowanych do osób niepełnosprawnych.

2. Państwa Strony zagwarantują, że osoby niepełnosprawne nie będą utrzymywane w stanie niewolnictwa lub poddaństwa i będą chronione, na zasadzie równości z innymi osobami, przed pracą przymusową lub obowiązkową”.

Artykuł 28 podejmuje kwestię odpowiednich warunków życia i ochrony socjalnej naszej społeczności:

„1. Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do odpowiednich warunków życia ich samych i ich rodzin, włączając w to odpowiednie wyżywienie, odzież i mieszkanie oraz prawo do stałego polepszania warunków życia, i podejmą odpowiednie kroki w celu zagwarantowania i popierania realizacji tych praw bez dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność.

2. Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do ochrony socjalnej i do korzystania z tego prawa bez dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz podejmą odpowiednie kroki w celu zagwarantowania i popierania realizacji tego prawa, włączając środki w celu:

- (a) zapewnienia osobom niepełnosprawnym jednakowego dostępu do usług w zakresie dostarczania czystej wody oraz do odpowiednich usług, urządzeń i innego rodzaju pomocy w zaspokajaniu potrzeb związanych z niepełnosprawnością, po przystępnych cenach,
- (b) zapewnienia osobom niepełnosprawnym, w szczególności niepełnosprawnym kobietom i dziewczętom oraz niepełnosprawnym osobom w starszym wieku, dostępu do ochrony socjalnej i programów ograniczania ubóstwa,
- (c) zapewnienia osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom, żyjącym w ubóstwie, dostępu do pomocy państwa w pokrywaniu wydatków związanych z niepełnosprawnością, w tym wydatków na

odpowiednie szkolenia, poradnictwo, pomoc finansową i tymczasową opiekę dającą wytchnienie stałym opiekunom,

(d) zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do programów mieszkań komunalnych,

(e) zapewnienia osobom niepełnosprawnym jednakowego dostępu do ubezpieczenia i świadczeń emerytalnych”.

Artykuł 29 mówi o udziale osób z niepełnosprawnościami w życiu politycznym i publicznym. Czy nowoczesna rehabilitacja to właśnie nie to? Czy jako takie osoby możemy czuć się obywatelami, kiedy nie możemy uczestniczyć w życiu publicznym? Czy możemy pozwolić na to, aby również w naszych sprawach nie był słyszany nasz głos? Niezbędna jest więc nasza obecność wśród władz, na przykład nawet wśród reprezentantów narodu w parlamencie. Jak się okazuje, nie jest z tym najlepiej. Ilu parlamentarzystów żyje z brakiem sprawności? Jest nas kilka milionów. Można szacować, że co dziesiąty obywatel należy do naszej społeczności. Czy w polskim Sejmie czy Senacie zasiada 10% takich osób?

Artykuł 29 poucza:

„Państwa Strony zagwarantują osobom niepełnosprawnym prawa polityczne i możliwość korzystania z nich na zasadzie równości z innymi osobami oraz zobowiązują się do:

(a) zapewnienia, że osoby niepełnosprawne będą mogły efektywnie i w pełni uczestniczyć w życiu politycznym i publicznym, na zasadzie równości z innymi osobami, bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli, włączając w to prawo i możliwość korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego, między innymi poprzez:

(i) zapewnienie, że tryb głosowania oraz stosowane w związku z nim urządzenia i materiały będą odpowiednie, dostępne i łatwe do zrozumienia i użycia,

(ii) ochronę praw osób niepełnosprawnych do tajnego głosowania w wyborach i referendach publicznych bez zastraszania, a także do kandydowania w wyborach, efektywnego sprawowania urzędu i pełnienia wszelkich funkcji publicznych na wszystkich szczeblach rządzenia, ułatwianie korzystania ze wspomagających i nowych technologii tam, gdzie to właściwe,

(iii) gwarancje swobody wyrażania woli przez osoby niepełnosprawne występujące jako wyborcy i, w tym celu, tam, gdzie to konieczne, zezwalanie osobom niepełnosprawnym, na ich życzenie, na korzystanie z pomocy w głosowaniu ze strony wybranej przez nie osoby;

(b) aktywnego promowania środowiska, w którym osoby niepełnosprawne będą mogły efektywnie i w pełni uczestniczyć w kierowaniu sprawami publicznymi, bez dyskryminacji i na zasadzie równości z innymi osobami, oraz zachęcania ich do udziału w sprawach publicznych, w tym do:

- (i) udziału w organizacjach pozarządowych i stowarzyszeniach uczestniczących w życiu publicznym i politycznym kraju, a także w działalności partii politycznych i zarządzania nimi,
- (ii) tworzenia organizacji osób niepełnosprawnych w celu reprezentowania osób niepełnosprawnych na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym oraz przystępowania do takich organizacji”.

Nie wystarczy nam prawo do edukacji i pracy. Musimy móc odpocząć, realizować hobby, spędzać czas kulturalnie, zgodnie z naszymi zainteresowaniami. W tym kontekście muszą być dostępne obiekty oraz osoby pragnące kontaktu z nami. Nie istnieje egzystencja na odpowiednim poziomie bez empatii innych, zrozumienia naszych potrzeb i marzeń oraz konieczności łożenia na ten cel znaczących środków. Udział w życiu kulturalnym, rekreacji, wypoczynku i sporcie mają kluczowe znaczenie dla naszej sprawności.

Mówi o tym artykuł 30 Konwencji:

„1. Państwa Strony uznają prawo osób niepełnosprawnych do udziału, na zasadzie równości z innymi osobami, w życiu kulturalnym i podejmą wszelkie odpowiednie środki w celu zapewnienia, że osoby niepełnosprawne:

- (a) będą miały dostęp do materiałów w dziedzinie kultury w dostępnych dla nich formach,
- (b) będą miały dostęp do programów telewizyjnych, filmów, teatru i innego rodzaju działalności kulturalnej, w dostępnych dla nich formach,
- (c) będą miały dostęp do miejsc działalności kulturalnej lub usług z nią związanych, takich jak teatry, muzea, kina, biblioteki i usługi turystyczne oraz, w miarę możliwości, będą miały dostęp do zabytków i miejsc ważnych dla kultury narodowej.

2. Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu zapewnienia, że osoby niepełnosprawne będą miały możliwości rozwoju i wykorzystywania potencjału twórczego, artystycznego i intelektualnego, nie tylko dla własnej korzyści, ale także dla wzbogacenia społeczeństwa.

3. Państwa Strony podejmą odpowiednie środki, zgodne z prawem międzynarodowym, w celu zapewnienia, że przepisy chroniące prawa autorskie nie będą stanowiły nieuzasadnionej lub dyskryminacyjnej bariery dla osób niepełnosprawnych w dostępie do materiałów w dziedzinie kultury.

4. Osoby niepełnosprawne będą uprawnione, na zasadzie równości z innymi osobami, do uznania ich szczególnej tożsamości kulturowej i językowej, w tym języków migowych i kultury osób niesłyszących, a także do uzyskania wsparcia w tym zakresie.

5. W celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym udziału, na zasadzie równości z innymi osobami, w działalności rekreacyjnej, wypoczynkowej i sportowej, Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu:

(a) zachęcania osób niepełnosprawnych do udziału, w możliwie najszerszym zakresie, w powszechnej działalności sportowej na wszystkich poziomach i popierania tego udziału,

(b) zapewnienia osobom niepełnosprawnym możliwości organizacji i rozwoju działalności sportowej i rekreacyjnej uwzględniającej niepełnosprawność oraz możliwości udziału w takiej działalności i, w tym celu, zachęcania do zapewniania, na zasadzie równości z innymi osobami, odpowiedniego instruktażu, szkolenia i zasobów,

(c) zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do miejsc uprawiania sportu, rekreacji i turystyki,

(d) zapewnienia dzieciom niepełnosprawnym dostępu, na zasadzie równości z innymi dziećmi, do udziału w zabawie, rekreacji i wypoczynku oraz działalności sportowej, włączając taką działalność w ramy systemu szkolnego,

e) zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do usług świadczonych przez organizatorów działalności w zakresie rekreacji, turystyki, wypoczynku i sportu”.

Wreszcie artykuł 31 wyznacza obowiązki Stron dotyczące statystyki i zbierania danych. To zapewne poboczna kwestia, jednak tylko dzięki sprawdzaniu stanu wdrażania Konwencji możemy wiedzieć, jak żyją społeczności osób z niepełnosprawnościami w poszczególnych krajach. Dane winny być publikowane i przekazywane zarówno obywatelom, jak i organizacjom międzynarodowym z ONZ na czele.

„1. Państwa Strony zobowiązują się zbierać odpowiednie informacje, w tym dane statystyczne i wyniki badań, które umożliwią im kształtowanie i realizowanie polityki służącej wykonywaniu niniejszej konwencji. Proces zbierania i przechowywania tych informacji powinien być:

(a) zgodny z prawnie określonymi gwarancjami, w tym z ustawodawstwem w zakresie ochrony danych, w celu zagwarantowania poufności i poszanowania prywatności osób niepełnosprawnych,

(b) zgodny z normami zaakceptowanymi na szczeblu międzynarodowym w zakresie ochrony praw człowieka i podstawowych wolności oraz z zasadami etycznymi w zakresie zbierania danych statystycznych i korzystania z nich.

2. Informacje zbierane zgodnie z niniejszym artykułem będą odpowiednio segregowane i będą służyły pomocą w ocenie realizacji przez Państwa Strony zobowiązań wynikających z niniejszej konwencji oraz w rozpoznawaniu i likwidowaniu barier, które napotykają osoby niepełnosprawne przy korzystaniu z ich praw.

3. Państwa Strony przyjmą na siebie odpowiedzialność za rozpowszechnianie danych statystycznych oraz zapewnią ich dostępność dla osób niepełnosprawnych i innych osób.”

Rozdział II

Dla aktywności i sprawności mimo trudności

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Jakaż to była radość, kiedy doczekaliśmy się rewolucyjnych zmian w Polsce! Tak się złożyło, że rewolucji politycznej, ekonomicznej i społecznej towarzyszyła zmiana podejścia do naszych spraw. Osobiście nie dotknęły mnie te zmiany w sensie poprawienia mojego losu, ponieważ i wcześniej jakoś sobie radziłem, obserwowałem jednak, jak wspaniale zmieniał się status innych osób z niepełnosprawnością. Mieliśmy dosyć systemu, w którym kilka osób w kraju wymyślało jak najlepiej nas zorganizować. Mieliśmy pracować dla dobra kraju, a także swoją aktywnością zawodową spłacić władzom i społeczeństwu zaciągnięty dług wdzięczności. Dano nam podstawowe wykształcenie, zasiłki socjalne, a nawet pracę w spółdzielczości. Ktoś, kto chciał inaczej, utrudniał władzom. Musieliśmy przekonywać, że możliwy jest inny scenariusz. Niektórym z nas się udało, inni tracili werwę i się poddawali. I dla wielu z nas, niespodziewanie, solidarnościowa rewolucja otworzyła nowe szanse. Okazało się, że w tym lepszym, zachodnim, kapitalistycznym świecie, niewidomi są otoczeni prawdziwą opieką. Każdy jest badany pod względem zdolności i niepełnosprawności, i dostaje wsparcie nie tylko zewnętrznie dostępne, ale też sensowne na planie osobistym. Przyznawano tam dofinansowania na zakupy rehabilitacyjne oraz szkolenia, ale nie bez planu działania. Przeciwnie! Z niewidomymi i słabowidzącymi spotykali się rehabilitanci, by przeprowadzić szczegółową analizę.

Ktoś, kto nie ma wysublimowanego dotyku w opuszkach palców, nie wymaga dofinansowania na zakup brajlowskich urządzeń. Podobnie, ktoś, kto widzi zbyt słabo, by lupy elektroniczne były mu pomocne, nie wymaga tego rodzaju zakupów. Zazdrościliśmy niewidomym na Zachodzie i nagle to mądre podejście przyszło i do nas! Na początku lat 90. powstawała ustawa dotycząca rehabilitacji niepełnosprawnych. W roku 1997 została ona rozwinięta do formy, którą tu omawiamy. Byłem doradcą Ministra Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych i brałem udział w tworzeniu systemu wsparcia. Wtedy też powstawał Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, któremu tak dużo zawdzięczamy. Stopniowo system się rozwijał i już nie tylko dbano o rehabilitację zawodową, ale także społeczną. Rozwinął się sektor organizacji pozarządowych (NGO czy OPP), który korzysta z zasilania finansowego realizowanego przez PFRON. I w ten sposób stwierdzenie, iż w roku 1989 odbyły się dwie ważne dla nas rewolucje, jest uprawnione – rewolucja dotycząca wszystkich Polaków i zmiana podejścia dotyczącego naszych spraw.

W pierwszym artykule ustawy czytamy:

„Ustawa dotyczy osób, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeżeli uzyskały orzeczenie:

o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności określonych w art. 3,

o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy - na podstawie odrębnych przepisów

lub

o rodzaju i stopniu niepełnosprawności osoby, która nie ukończyła 16 roku życia - na podstawie odrębnych przepisów,

zwanych dalej „osobami niepełnosprawnymi”.

Zwróćmy uwagę na fakt, iż ustawodawca nazwał nas osobami niepełnosprawnymi, zatem określenie to jest nadal prawnie dozwolone, podczas gdy od lat określenia tego używać nie wypada. Jesteśmy osobami z niepełnosprawnością, a nie niepełnosprawnymi. To duża różnica. Wcześniej wydawało się, że to tylko słowa, za którymi idzie niekoniecznie przykra dla nas treść, jednak z czasem zostaliśmy przekonani, że używanie takich czy innych nazw i określeń ma znaczenie. Osoba niepełnosprawna jakoby może być traktowana jako gorsza od innych - samo określenie na to wskazuje. Osoba z niepełnosprawnością jest natomiast jak inni obywatele, a jedynie w pewnych kwestiach i aktywnościach nie jest w stanie sprostać społecznym wymaganiom. Najczęściej w miejsce tego

wykazujemy się wieloma innymi zdolnościami, które naprawiają saldo osobistych możliwości. Zamiana tych określeń ma tym większe znaczenie, gdy uwzględnimy fakt istnienia rozwiązań niwelujących niepełnosprawność. Czy niewidomy człowiek odpowiednio oprzyrządowany, radzący sobie w życiu, samodzielny, dobrze wykształcony, czynny zawodowo, utrzymujący siebie i rodzinę, jest osobą niepełnosprawną? Skoro rozwiązania techniczne potrafią spowodować usprawnienie, kwestia niepełnosprawności czy wręcz niesprawności staje się dyskusyjna. Chociażby z tego powodu zmiana określenia z „osoby niepełnosprawne” na „osoby z niepełnosprawnością” jest zatem uzasadniona. Nasz pogląd na ten temat jest jeszcze twardszy. Niewidomy czy słabowidzący, który dzięki technice i procesowi nowoczesnej rehabilitacji, czyli dzięki szkoleniom odzyskuje sprawność, przestaje mieć niepełnosprawność, zatem nie jest osobą niepełnosprawną, a także osobą z niepełnosprawnością. Jeśli bowiem dzięki technologii potrafimy widzieć jakimś trzecim okiem, to nie jesteśmy zwykłymi niewidomymi. Wiemy, że w naszej społeczności takie podejście czy pogląd nie jest popierany. Dlaczego? Z powodów finansowych. Korzystamy z licznych przywilejów i korzyści finansowych, z których nie chcemy zrezygnować. Dochodzi do absurdu, kiedy z jednej strony radzimy sobie świetnie, dysponujemy funduszami większymi niż inni, bo mamy orzeczenie o niepełnosprawności, a z drugiej wykazujemy się pełną, albo niemal pełną, sprawnością. Nie jest też tak, że inni (zdrowi, silni, sprawni) nie mają żadnych kłopotów. Każdemu brakuje zdrowia i siły.

Dlaczego podnoszę tę kwestię? Ponieważ zakwalifikowanie nas do osób z niepełnosprawnością stawia nas w niekorzystnej sytuacji. Jak bowiem mamy być traktowani przez innych, którzy widzą naszą sprawność i wiedzą o licznych korzyściach wynikających z tego powodu, jakoby nam tak trudno? A jak rodzice córki czy syna mają być zadowoleni, kiedy ich dziecko chce się związać z osobą, która sama o sobie mówi, że jest niepełnosprawna? Trudny to temat i kiedy część parlamentarzystów zaproponowała zmianę ustawy stanowiącej, że możemy pracować 7 godzin dziennie na wymaganie, byśmy pracowali 8 godzin, chyba że otrzymamy od lekarza potwierdzenie, że nie jesteśmy w stanie, wzbudziła wielkie kontrowersje i wręcz bunt środowiska.

W trzecim rozdziale ustawy „rehabilitacja osób niepełnosprawnych” w artykule 7 czytamy:

„1. Rehabilitacja osób niepełnosprawnych oznacza zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.

2. Rehabilitacja lecznicza osób niepełnosprawnych odbywa się na podstawie odrębnych przepisów”.

A artykuł 8.:

„1. Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy.

2. Do realizacji celu, o którym mowa w ust. 1, niezbędne jest:

1) dokonanie oceny zdolności do pracy, w szczególności przez:

a) przeprowadzenie badań lekarskich i psychologicznych umożliwiających określenie sprawności fizycznej, psychicznej i umysłowej do wykonywania zawodu oraz ocenę możliwości zwiększenia tej sprawności,

b) ustalenie kwalifikacji, doświadczeń zawodowych, uzdolnień i zainteresowań,

2) prowadzenie poradnictwa zawodowego uwzględniającego ocenę zdolności do pracy oraz umożliwiającego wybór odpowiedniego zawodu i szkolenia,

3) przygotowanie zawodowe z uwzględnieniem perspektyw zatrudnienia,

4) dobór odpowiedniego miejsca pracy i jego wyposażenie,

5) określenie środków technicznych umożliwiających lub ułatwiających wykonywanie pracy, a w razie potrzeby - przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych, sprzętu rehabilitacyjnego itp.”

Nie żyjemy jedynie pracą. Artykuł 9. porusza kwestię aktywności społecznej:

„1. Rehabilitacja społeczna ma na celu umożliwianie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w życiu społecznym.

2. Rehabilitacja społeczna realizowana jest przede wszystkim przez:

1) wyrabianie zaradności osobistej i pobudzanie aktywności społecznej osoby niepełnosprawnej,

2) wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych,

3) likwidację barier, w szczególności architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się i dostępie do informacji,

4) kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi”.

Artykuł 10. Wyjaśnia:

„1. Do podstawowych form rehabilitacji społecznej zalicza się zwłaszcza uczestnictwo w:

- 1) warsztatach terapii zajęciowej,
 - 2) turnusach rehabilitacyjnych,
 - 3) zespołach ćwiczeń fizycznych usprawniających psychoruchowo, rekreacyjnych i sportowych oraz innych zespołach aktywności społecznej, zgodnie z potrzebami osób niepełnosprawnych.
2. Warsztat terapii zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę, stwarzającą osobom niepełnosprawnym z upośledzeniem uniemożliwiającym aktualnie podjęcie pracy możliwość udziału w rehabilitacji społecznej i zawodowej przez terapię zajęciową.
3. Turnus rehabilitacyjny oznacza formę aktywnej rehabilitacji, połączonej z elementami wypoczynku, mającą na celu przede wszystkim ogólną poprawę sprawności, wyrobienie zaradności, pobudzanie i rozwijanie zainteresowań osób niepełnosprawnych.
4. Warsztaty terapii zajęciowej oraz turnusy rehabilitacyjne mogą być organizowane przez pracodawców prowadzących zakłady pracy chronionej lub przez inne jednostki organizacyjne.
5. Osoby niepełnosprawne kierowane są do uczestnictwa:
- 1) w warsztatach terapii zajęciowej - zgodnie z orzeczeniem, o którym mowa w art. 6 ust. 6 pkt 6,
 - 2) w turnusie rehabilitacyjnym - na wniosek lekarza.
6. Minister Pracy i Polityki Socjalnej, w porozumieniu z Ministrem Zdrowia i Opieki Społecznej, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady tworzenia, działania i finansowania warsztatów terapii zajęciowej”.

Rozdział 4. ustawy stanowi o uprawnieniach osób niepełnosprawnych. I tak artykuł 11 mówi:

„Osoba niepełnosprawna zarejestrowana w rejonowym urzędzie pracy jako bezrobotna lub poszukująca pracy i nie pozostająca w zatrudnieniu ma prawo korzystać ze szkolenia na zasadach określonych w ustawie”.

A artykuł 12:

„1. Osoba niepełnosprawna, o której mowa w art. 11, może otrzymać pożyczkę na rozpoczęcie działalności gospodarczej albo rolniczej.

2. Dyrektor wojewódzkiego urzędu pracy, zwany dalej „dyrektorem”, udziela pożyczki, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, do wysokości trzydziestokrotnego przeciętnego wynagrodzenia.

3. Dyrektor zawiera z pożyczkobiorcą umowę ustalającą warunki udzielenia i spłaty pożyczki oraz wysokość stopy oprocentowania.

4. Dyrektor umarza pożyczkę, na wniosek pożyczkobiorcy, do wysokości 50%, pod warunkiem prowadzenia działalności gospodarczej albo rolniczej przez okres co najmniej 24 miesięcy oraz po spełnieniu pozostałych warunków umowy.

5. W przypadku szczególnie uzasadnionym trudną sytuacją materialną lub losową pożyczkobiorcy, Prezes Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, na wniosek tego pożyczkobiorcy może - po zasięgnięciu opinii dyrektora - odroczyć termin spłaty pożyczki albo umorzyć jej spłatę w części lub w całości, jeżeli pożyczka stała się wymagalna.

6. Od decyzji Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przysługuje odwołanie do Ministra Pracy i Polityki Socjalnej.

7. Minister Pracy i Polityki Socjalnej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady udzielania, oprocentowania, spłaty i umarzania pożyczek”.

Art. 13 stanowi, że „osoba z niepełnosprawnością, prowadząca działalność gospodarczą albo własne lub dzierżawione gospodarstwo rolne, może otrzymać ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego, zaciągniętego na kontynuowanie tej działalności, jeżeli spełnia wymienione w podpunktach warunki”.

Artykuł 14. dotyczy sytuacji, kiedy jako zdrowi tracimy sprawność:

„1. Osobie zatrudnionej, która w wyniku wypadku przy pracy lub choroby zawodowej utraciła zdolność do pracy na dotychczasowym stanowisku, pracodawca jest obowiązany wydzielić lub zorganizować odpowiednie stanowisko pracy z podstawowym zapleczem socjalnym, nie później niż w okresie trzech miesięcy od daty zgłoszenia przez tę osobę gotowości przystąpienia do pracy. Zgłoszenie gotowości przystąpienia do pracy powinno nastąpić w ciągu miesiąca od dnia uznania za osobę niepełnosprawną.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się, gdy wyłączną przyczyną wypadku przy pracy było naruszenie przepisów w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przez pracownika z jego winy lub jego stanu nietrzeźwości - udowodnione przez pracodawcę”.

Artykuł 15. dotyczy kwestii, o której już wspomnieliśmy, a mianowicie czasu pracy. Najpierw jest mowa o 8 godzinach pracy, by następnie ustanowić, że w przypadku osób z większą niepełnosprawnością czas ten był ograniczony do 7 godzin. Nie koniec jednak na tym! W kolejnym

artykule jest jednak mowa o 8 godzinach, tyle, że kiedy lekarz stwierdzi, że badany pacjent może (i chce) pracować tak, jak osoby pełnosprawne:

- „1. Czas pracy osoby niepełnosprawnej nie może przekraczać 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo.
2. Czas pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie może przekraczać 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo.
3. Osoba niepełnosprawna nie może być zatrudniona w porze nocnej i w godzinach nadliczbowych.
4. Wymiar czasu pracy ustalony zgodnie z ust. 1 lub 2 obowiązuje od dnia następującego po przedstawieniu pracodawcy orzeczenia o niepełnosprawności”.

Artykuł 18. zabrania obniżania wynagrodzenia osób, które korzystają z prawa do 7-godzinnego czasu pracy:

- „1. Stosowanie norm czasu pracy, o których mowa w art. 15, nie powoduje obniżenia wysokości wynagrodzenia wypłacanego w stałej miesięcznej wysokości.
2. Godzinowe stawki wynagrodzenia zasadniczego, odpowiadające osobistemu zaszeregowaniu lub zaszeregowaniu wykonywanej pracy, przy przejściu na normy czasu pracy, o których mowa w art. 15, ulegają podwyższeniu w stosunku, w jakim pozostaje dotychczasowy wymiar czasu pracy do tych norm”.

Z kolei artykuł 16. stanowi:

- „1. Przepisów art. 15 nie stosuje się:

do osób zatrudnionych przy pilnowaniu oraz

- 2) gdy, na wniosek osoby zatrudnionej, lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne pracowników lub w razie jego braku lekarz sprawujący opiekę nad tą osobą wyrazi na to zgodę.

2. Koszty badań, o których mowa w ust. 1 pkt 2, ponosi pracodawca”.

Jako pracownicy mamy kolejne prawnicze prezenty:

- „Art. 17. Osoba niepełnosprawna ma prawo do przerwy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek. Czas przerwy wynosi 30 minut i jest wliczany do czasu pracy.”

oraz:

„Art. 19. 1. Osobie zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności przysługuje dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze 10 dni roboczych w roku kalendarzowym. Prawo do pierwszego urlopu dodatkowego osoba ta nabywa po przepracowaniu jednego roku po dniu zaliczenia jej do jednego z tych stopni niepełnosprawności.

2. Urlop, o którym mowa w ust. 1, nie przysługuje osobie uprawnionej do urlopu wypoczynkowego w wymiarze przekraczającym 26 dni roboczych lub do urlopu dodatkowego na podstawie odrębnych przepisów.

3. Jeżeli wymiar urlopu dodatkowego, o którym mowa w ust. 2, jest niższy niż 10 dni roboczych, zamiast tego urlopu przysługuje dodatkowy urlop określony w ust. 1.”

I dalej:

„Art. 20. 1. Osoba o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności ma prawo do zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia:

w wymiarze do 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym, nie częściej niż raz w roku, z zastrzeżeniem art. 10 ust. 5 pkt 2,

2) w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, a także w celu uzyskania zaopatrzenia ortopedycznego lub jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.

2. Wynagrodzenie za czas zwolnień od pracy, o których mowa w ust. 1, oblicza się jak ekwiwalent pieniężny za urlop wypoczynkowy.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, nie stosuje się przepisów art. 19 ust. 1.

4. Minister Pracy i Polityki Socjalnej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady udzielania zwolnień od pracy, o których mowa w ust. 1 pkt 1”.

Rozdział 9. Omawia kwestię bardziej teoretyczną niż poprzednie. Nie wskazuje, jakie mamy prawa, lecz jak nasza społeczność może być reprezentowana i w jaki sposób władze umożliwiają nam realizowanie naszych praw i wymagań w stosunku do niej. Tworzymy naszą reprezentację „Krajową Radę Konsultacyjną do Spraw Osób Niepełnosprawnych” i przedstawiamy postulaty naszej społeczności. Doradzamy i opiniujemy. W tych ramach możemy proponować, chwalić i krytykować. Władze, w szczególności Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych może oczekiwać naszych postulatów i uwag.

Art. 42 stanowi:

„1. Powołuje się Krajową Radę Konsultacyjną do Spraw Osób Niepełnosprawnych, zwaną dalej „Radą”.

2. Rada jest organem doradczym Pełnomocnika stanowiącym forum współdziałania, na rzecz osób niepełnosprawnych, organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych.

3. Do zakresu działania Rady należy w szczególności:

1) inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem,

2) inicjowanie rozwiązań w zakresie zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych, wynikających z faktu niepełnosprawności,

3) opiniowanie:

a) projektu założeń polityki zatrudniania, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych,

b) projektów aktów prawnych mających lub mogących mieć wpływ na sytuację osób niepełnosprawnych oraz sygnalizowanie odpowiednim organom potrzeby wydania lub zmiany przepisów obowiązujących w tym zakresie,

c) sprawozdań z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,

d) rocznych harmonogramów realizacji rządowego „Programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych i ich integracji ze społeczeństwem”,

4) opracowywanie rocznych informacji o działalności Rady”.

Na mocy tej ustawy, a dokładniej ustawy wcześniejszej, bodaj z roku 1991, której rozwinięciem jest niniejsza, został utworzony fundusz PFRON. Trudno przecenić jego znaczenie dla naszych społeczności, również osób niewidomych i słabowidzących. To ten fundusz przeznacza część środków, którymi dysponuje, na nowoczesną rehabilitację naszych podopiecznych. Niniejszy poradnik i jego powstanie jest sfinansowane z tych środków.

Rozdział 10. omawia w jaki sposób tworzy się Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz jakimi zasadami ma się kierować w swojej działalności.

Artykuł 45 ustawy stanowi:

„1. Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, zwany dalej „Funduszem”, jest państwowym funduszem celowym w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 5 stycznia 1991 r. - Prawo budżetowe (Dz. U. z 1993 r. Nr 72, poz. 344, z 1994 r. Nr 76, poz. 344, Nr 121, poz. 591 i Nr 133, poz. 685, z 1995 r. Nr 78, poz. 390, Nr 124, poz. 601 i Nr 132, poz. 640, z 1996 r. Nr 89, poz. 402, Nr 106, poz. 496, Nr 132, poz. 621 i Nr 139, poz. 647 oraz z 1997 r. Nr 54, poz. 348, Nr 79, poz. 484, Nr 121, poz. 770 i Nr 123, poz. 775).

2. Fundusz posiada osobowość prawną.

3. Fundusz stosuje zasady o rachunkowości określone dla podmiotów, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. Nr 121, poz. 591 oraz z 1997 r. Nr 32, poz. 183, Nr 43, poz. 272, Nr 88, poz. 554 i Nr 118, poz. 754).

4. Minister Pracy i Polityki Socjalnej, na wniosek Prezesa Zarządu Funduszu, zatwierdza statut określający organizację, szczegółowe zasady i tryb działania Funduszu, w tym jego organów”.

Skąd się biorą środki, którymi dysponuje Fundusz? Mówi o tym artykuł 46:

„Przychodami Funduszu są:

- 1) wpłaty pracodawców, o których mowa w art. 21 ust. 1, art. 23, art. 24 ust. 2 oraz art. 31 ust. 3 pkt 1,
- 2) dotacje z budżetu państwa oraz inne dotacje i subwencje,
- 3) spadki, zapisy i darowizny,
- 4) dobrowolne wpłaty pracodawców,
- 5) dochody z oprocentowania pożyczek, dyskonto od zakupionych bonów skarbowych, odsetki od obligacji emitowanych lub gwarantowanych przez Skarb Państwa lub Narodowy Bank Polski oraz lokat terminowych,
- 6) dochody z działalności gospodarczej,
- 7) wpłaty, o których mowa w art. 26 ust. 4 oraz w art. 41 ust. 4,
- 8) dywidendy,
- 9) inne wpłaty”.

Artykuł 47. instruuje na co Fundusz może wydać środki, którymi dysponuje:

„1. Środki Funduszu, poza celami wymienionymi w niniejszej ustawie, przeznacza się na:

- 1) utrzymanie istniejących, a zagrożonych likwidacją miejsc pracy osób niepełnosprawnych,
- 2) dofinansowanie zadań wynikających z rządowych programów na rzecz osób niepełnosprawnych,
- 3) programy zatwierdzone przez Radę Nadzorczą, służące rehabilitacji społecznej, zawodowej i leczniczej,
- 4) tworzenie i funkcjonowanie poradnictwa zawodowego,
- 5) dofinansowanie:
 - a) turnusów rehabilitacyjnych,
 - b) sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,
 - c) zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,
- 6) finansowanie w całości lub w części kosztów organizowania i działania warsztatów terapii zajęciowej,
- 7) dotacje dla przedsiębiorców podejmujących produkcję wyrobów ortopedycznych, protetycznych, środków pomocniczych lub sprzętu rehabilitacyjnego albo usługi w tym zakresie na uruchomienie tej produkcji lub usług,
- 8) finansowanie w części lub w całości badań, ekspertyz, analiz, opracowywania projektów norm, a także wydawnictw i konkursów dotyczących rehabilitacji zawodowej lub społecznej,
- 9) opracowywanie i rozpowszechnianie materiałów informacyjnych i szkoleniowych,
- 10) dofinansowanie budowy, rozbudowy i modernizacji obiektów służących rehabilitacji,
- 11) dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, w komunikowaniu się i technicznych.

2. Środki Funduszu w wysokości:

- 1) co najmniej 65% jego przychodów na dany rok przeznacza się na zatrudnianie i rehabilitację zawodową osób niepełnosprawnych,
- 2) od 5% do 10% jego przychodów na dany rok przeznacza się na dofinansowanie rehabilitacji leczniczej, społecznej i zawodowej dzieci i młodzieży, w tym:
 - a) zakupu sprzętu i urządzeń zmniejszających skutki niepełnosprawności,

b) szkolenia rodziców, opiekunów i wolontariuszy w zakresie specjalistycznej opieki nad dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną,

c) usług transportowych,

d) ośrodków szkolno-wychowawczych, rehabilitacyjnych i innych placówek dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

3. Środki Funduszu mogą być przeznaczane także na:

1) lokaty w bonach skarbowych i obligacjach emitowanych lub gwarantowanych przez Skarb Państwa albo Narodowy Bank Polski,

2) lokaty terminowe w bankach posiadających gwarancje Skarbu Państwa lub w bankach obsługujących bezpośrednio działalność ustawową Funduszu,

3) nabywanie akcji i wnoszenie udziałów do spółek, jeżeli działalność jest zgodna z celami Funduszu określonymi w ustawie.

4. Działalność Funduszu nie podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym oraz podatkiem od towarów i usług.

5. Darowizna dokonywana ze środków Funduszu na rzecz osoby niepełnosprawnej w celach wynikających z ustawy nie podlega opodatkowaniu podatkiem od spadków i darowizn.

6. Minister Pracy i Polityki Socjalnej, w porozumieniu z Ministrem Finansów, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady gospodarowania środkami Funduszu.

7. Minister Pracy i Polityki Socjalnej, w porozumieniu z Ministrem Finansów, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady wypłacania subwencji, o której mowa w art. 32 pkt 6”.

Od lat Fundusz działa na powyższych zasadach, a my, niepełnosprawni, z tego korzystamy. Te korzyści dotyczą zarówno osób prywatnych, jak i prawnych. Jako niewidomy nie raz miałem możliwość skorzystania z dofinansowania zakupu urządzeń rehabilitacyjnych (najpierw w programie „Komputer dla Homera”, a następnie „Aktywny samorząd”). Z wsparcia udzielanego przez Fundusz PFRON korzystają także organizacje pożytku publicznego (OPP), a wśród nich Fundacja Szansa. Bierzymy udział w konkursach na zadania zlecone i otrzymujemy dofinansowanie przeznaczone na organizację Konferencji REHA FOR THE BLIND IN POLAND, projekt dotyczący rehabilitacji samodzielnościowej „Ku samodzielności i dostępności”, a także na wydawanie miesięcznika „Help – jesteśmy razem”.

Wsparcie, o którym mowa, nie jest proste w sensie jego otrzymania i rozliczenia. Co roku, względnie co 3 lata (to akurat od niedawna) Fundacja występuje z wnioskami o dofinansowanie. Następnie, z powodu konieczności dbałości o środki publiczne, jesteśmy pieczołowicie kontrolowani i rozliczani. Narzekamy na to, że czasem kontrole te nie są życzliwe i traktują nas jak potencjalnych złoczyńców. Tymczasem nie jesteśmy nimi. Gdyby organizacje dysponowały większymi funduszami, zatrudniałyby lepiej przygotowanymi do współpracy pracowników. Niestety, najczęściej zatrudniamy osoby przede wszystkim empatyczne, pomocne, zaangażowane, które - chcąc pomagać niewidomym - nie są profesjonalnymi administratorami czy pracownikami biurowymi. Często mamy wybór – profesjonalizm czy empatia i rozumienie misji rehabilitacyjnej!

Rozdział III

Świat dla wszystkich, a nie jedynie wybranych

Ustawa o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Wiele lat czekaliśmy na ustanowienie prawa o dostępności. Co powinno być dostępne? Wszystko, co jest dla innych! Czy dokładnie wszystko? Nie. Nie chodzi o obiekty czy informacje, które ze swojej natury nie są dostępne dla zwykłych obywateli i celów, mają charakter w jakiś sposób specjalny, na przykład ze względu na bezpieczeństwo, cele naukowe, przemysłowe, albo związane z precyzyjnie określoną grupą obywateli, na przykład ze względu na ich zawód, zainteresowania, hobby. Trudno, żeby informacje tajne były dostępne na przykład dla osób z niepełnosprawnością, kiedy tak samo są niedostępne dla innych osób. Trudno, żeby każdy mógł dostać się na szczyt Mount Everest! Tak więc dostępne ma być to, co jest przeznaczone dla zwykłych obywateli i dotyczy codzienności, a nie spraw i miejsc wyjątkowych. Trudno nam pogodzić się z faktem, że jakieś kino, teatr, stadion, plac zabaw, dworzec, lotnisko, urząd, uczelnia, szkoła, biblioteka, muzeum itd. są niedostępne dla niewidomych. Dzięki pionierskim regulacjom, które ustanowiła Konwencja ONZ, w kolejnych krajach ustanowiono prawo o dostępności. U nas zainicjował to rząd pod kierownictwem Mateusza Morawieckiego w roku 2019. Bardzo pięknie, ale dlaczego tak późno?

Co o tych sprawach mówi ustawa?

"Art. 1. 1. Ustawa określa środki służące zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz obowiązki podmiotów publicznych w tym zakresie.

2. Do dostępności cyfrowej w zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie stosuje się przepisy ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (Dz. U. poz. 848)."

O tym, kto jest zobowiązany do zapisów tej ustawy, a więc kto ma zadbać o dostępność swoich obiektów lub efektów działalności, mówi artykuł 3.:

„W zakresie określonym ustawą zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami jest obowiązkiem:

- 1) jednostek sektora finansów publicznych w rozumieniu art. 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, 1622 i 1649),
- 2) innych, niż określone w pkt 1, państwowych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej,
- 3) innych, niż określone w pkt 1, osób prawnych, utworzonych w szczególnym celu zaspokajania potrzeb o charakterze powszechnym niemających charakteru przemysłowego ani handlowego, jeżeli podmioty, o których mowa w tym przepisie oraz w pkt 1 i 2, pojedynczo lub wspólnie, bezpośrednio lub pośrednio przez inny podmiot:
 - a) finansują je w ponad 50% lub
 - b) posiadają ponad połowę udziałów albo akcji, lub
 - c) sprawują nadzór nad organem zarządzającym, lub
 - d) mają prawo do powoływania ponad połowy składu organu nadzorczego lub zarządzającego,
- 4) związków podmiotów, o których mowa w pkt 1 i 2, lub podmiotów, o których mowa w pkt 3 – zwanych dalej „podmiotami publicznymi””.

Do czego są zobowiązani zarządcy wyżej wymienionych instytucji?

„Art. 4. 1. Podmiot publiczny zapewnia dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami przez stosowanie uniwersalnego projektowania lub racjonalnych usprawnień.

2. Podmiot publiczny w ramach zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami podejmuje także działania mające na celu:

1) uwzględnianie ich potrzeb w planowanej i prowadzonej przez ten podmiot działalności;

2) usuwanie barier, a także zapobieganie ich powstawaniu.

3. W przypadku zlecenia lub powierzania, na podstawie umowy, realizacji zadań publicznych finansowanych z udziałem środków publicznych lub udzielania zamówień publicznych podmiotom innym niż podmioty publiczne, podmiot publiczny jest obowiązany do określenia w treści umowy warunków służących zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie tych zadań publicznych lub zamówień publicznych, z uwzględnieniem minimalnych wymagań, o których mowa w art. 6.

4. Zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w ramach umowy, o której mowa w ust. 3, następuje, o ile jest to możliwe, z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania”.

Sama ustawa bezpośrednio nie wymaga od podmiotów niepublicznych dbałości o dostępność, ale czyni to w sposób pośredni. Nie można finansować działalności instytucji prywatnych, niepublicznych, które nie mogą wykazać się dostępnością, a jednocześnie chcą finansować swoją działalność ze środków publicznych. Podmioty publiczne mają obowiązek stawiania takiego wymagania oraz kontrolowania jego spełniania:

„Art. 5. 1. Przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688 i 1570), dążą w prowadzonej działalności do zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

2. W przypadku gdy podmiot inny niż podmiot publiczny realizuje, na podstawie umowy zawartej z podmiotem publicznym, zadanie finansowane z udziałem środków publicznych, jest obowiązany do zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie określonym w tej umowie”.

Ustawa nie mówi wyłącznie o osobach z niepełnosprawnością, lecz o osobach ze szczególnymi potrzebami. To bardzo pożądane poszerzenie grona osób, które wymagają specjalnej troski. Są wśród tych osób niepełnosprawni, ale także osoby starsze, schorowane, słabsze fizycznie i psychicznie, które nie zdobyły orzeczenia o swojej niepełnosprawności. Są to także matki z wózkiem, kobiety w ciąży itd.

Artykuł 6 ustanawia minimalne wymagania służące zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Obejmują one kwestie dostępności architektonicznej i informacyjnej:

„1) w zakresie dostępności architektonicznej:

- a) zapewnienie wolnych od barier poziomych i pionowych przestrzeni komunikacyjnych budynków,
 - b) instalację urządzeń lub zastosowanie środków technicznych i rozwiązań architektonicznych w budynku, które umożliwiają dostęp do wszystkich pomieszczeń, z wyłączeniem pomieszczeń technicznych,
 - c) zapewnienie informacji na temat rozkładu pomieszczeń w budynku, co najmniej w sposób wizualny i dotykowy lub głosowy,
 - d) zapewnienie wstępu do budynku osobie korzystającej z psa asystującego, o którym mowa w art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1172 i 1495),
 - e) zapewnienie osobom ze szczególnymi potrzebami możliwości ewakuacji lub ich uratowania w inny sposób;
- 2) w zakresie dostępności cyfrowej – wymagania określone w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych;
- 3) w zakresie dostępności informacyjno-komunikacyjnej:
- a) obsługę z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się, o których mowa w art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2017 r. poz. 1824), lub przez wykorzystanie zdalnego dostępu online do usługi tłumacza przez strony internetowe i aplikacje,
 - b) instalację urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, w szczególności pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia,
 - c) zapewnienie na stronie internetowej danego podmiotu informacji o zakresie jego działalności – w postaci elektronicznego pliku zawierającego tekst odczytywalny maszynowo, nagrania treści w polskim języku migowym oraz informacji w tekście łatwym do czytania,
 - d) zapewnienie, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami, komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku.

Art. 7. 1. W indywidualnym przypadku, jeżeli podmiot publiczny nie jest w stanie, w szczególności ze względów technicznych lub prawnych, zapewnić dostępności osobie ze szczególnymi potrzebami w zakresie, o którym mowa w art. 6 pkt 1 i 3, podmiot ten jest obowiązany zapewnić takiej osobie dostęp alternatywny.

2. Dostęp alternatywny, o którym mowa w ust. 1, polega w szczególności na:

- 1) zapewnieniu osobie ze szczególnymi potrzebami wsparcia innej osoby lub
- 2) zapewnieniu wsparcia technicznego osobie ze szczególnymi potrzebami, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, lub
- 3) wprowadzeniu takiej organizacji podmiotu publicznego, która umożliwi realizację potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, w niezbędnym zakresie dla tych osób.

3. W przypadku braku możliwości zapewnienia osobie ze szczególnymi potrzebami dostępności w zakresie, o którym mowa w art. 6 pkt 2, zastosowanie mają przepisy art. 7 ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych”.

Artykuł 9. stanowi, że minister odpowiedzialny za koordynację wszelkich zobowiązań dostępności ma obowiązek zadbać o:

- „1) monitorowanie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami w zakresie, o którym mowa w art. 6 pkt 1 i 3;
- 2) inicjowanie zmian przepisów prawnych w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
- 3) wyznaczanie kierunków i prowadzeniu działań informacyjno-promocyjnych dotyczących zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
- 4) inicjowanie badań naukowych w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w szczególności z uwzględnieniem uniwersalnego projektowania;
- 5) promowanie współpracy w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami:
 - a) między jednostkami samorządu terytorialnego,
 - b) między organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami, uczelniami i instytutami badawczymi,
 - c) z innymi państwami, organizacjami oraz instytucjami zagranicznymi i międzynarodowymi;
- 6) inicjowanie działań na rzecz poprawy świadomości społecznej w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
- 7) opiniowanie projektów programów przyjmowanych przez Radę Ministrów w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Art. 10. 1. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego koordynuje zapewnianie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami również przez inicjowanie i realizację rządowych programów mających na celu wsparcie działań na rzecz dostępności.

2. Rządowe programy, o których mowa w ust. 1, są przyjmowane w drodze uchwały przez Radę Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.

Tak jak przy Ministrze Pełnomocniku Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych jest powoływana Krajowa Rada Konsultacyjna do spraw Osób Niepełnosprawnych, tak ministrowi odpowiedzialnemu za koordynowanie działań w obszarze dostępności doradza Rada Dostępności, o której mówi artykuł 13 ustawy:

„1. Przy ministrze właściwym do spraw rozwoju regionalnego działa Rada Dostępności, zwana dalej „Radą”, jako organ opiniodawczo-doradczy tego ministra.

2. Do zadań Rady należy:

- 1) opiniowanie przekazanych Radzie projektów aktów prawnych i innych dokumentów dotyczących zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
- 2) proponowanie ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego sposobu realizacji zadań określonych w programach mających na celu wsparcie działań na rzecz zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
- 3) przedstawianie propozycji w przedmiocie zmiany przepisów w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami;
- 4) proponowanie rozwiązań w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami do zastosowania przez organy administracji publicznej;
- 5) wyrażanie opinii i zajmowanie stanowisk, w szczególności w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami oraz działań na rzecz poprawy świadomości społecznej w zakresie dostępności;
- 6) wskazywanie ekspertów, o których mowa w art. 16 ust. 5 pkt 2;
- 7) przygotowanie rocznego sprawozdania z działalności Rady.

3. Rada składa się maksymalnie z 50 członków.

4. Skład Rady ustala minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, spośród kandydatów zgłoszonych przez:

- 1) organy administracji rządowej,
- 2) Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, o którym mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- 3) Komisję Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego, o której mowa w ustawie z dnia 6 maja 2005 r. o Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz o przedstawicielach Rzeczypospolitej Polskiej w Komitecie Regionów Unii Europejskiej (Dz. U. poz. 759),
- 4) Radę Dialogu Społecznego, o której mowa w ustawie z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 2232),
- 5) Radę Działalności Pożytku Publicznego oraz Komitet do spraw Pożytku Publicznego, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- 6) Krajową Izbę Gospodarczą, o której mowa w ustawie z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych (Dz. U. z 2019 r. poz. 579),
- 7) Prezesa Zarządu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, o którym mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zwanego dalej „Prezesem Zarządu PFRON”,
- 8) Krajową Radę Konsultacyjną do Spraw Osób Niepełnosprawnych, o której mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- 9) inne podmioty istotne w zakresie zadań Rady

– zwane dalej „podmiotami zgłaszającymi”.

5. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego zwraca się pisemnie do podmiotów zgłaszających o zgłoszenie kandydatów do Rady.

6. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego może powołać do składu Rady również inne osoby.

7. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego powołuje członków Rady spośród osób:

- 1) wskazanych przez podmioty zgłaszające lub

- 2) o których mowa w ust. 6

– biorąc pod uwagę ich kompetencje, doświadczenie i wiedzę ekspercką w zakresie dostępności.

8. Członkiem Rady może być osoba, która:

1) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;

2) korzysta z pełni praw publicznych;

3) wyraziła zgodę na powołanie w skład Rady.

9. Kadencja Rady trwa cztery lata.

10. Przed upływem kadencji członkostwo w Radzie wygasa na skutek:

1) rezygnacji złożonej na piśmie przewodniczącemu Rady;

2) wniosku podmiotu zgłaszającego;

3) śmierci;

4) niemożności sprawowania funkcji z powodu długotrwałej choroby stwierdzonej zaświadczeniem lekarskim;

5) skazania prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe;

6) pozbawienia praw publicznych.

11. W przypadku, o którym mowa w ust. 10, minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego może powołać nowego członka Rady na okres pozostały do końca kadencji, spośród pozostałych kandydatów, zgłoszonych zgodnie z ust. 4, po potwierdzeniu aktualności zgłoszenia, lub spośród osób, o których mowa w ust. 6.

12. Przewodniczącym Rady jest minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego.

13. Przewodniczący Rady w szczególności:

1) kieruje jej pracami i reprezentuje ją na zewnątrz;

2) może powoływać grupy robocze.

14. W przypadku nieobecności przewodniczącego Rady zastępuje go wyznaczona przez niego osoba zatrudniona w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.

15. Na posiedzenie Rady mogą być zapraszane przez przewodniczącego Rady inne osoby, o ile jest to uzasadnione zadaniami Rady.

16. Udział w pracach Rady jest nieodpłatny.

17. Za udział w pracach Rady członkom Rady oraz osobom, o których mowa w ust. 15, przysługuje zwrot kosztów podróży, na warunkach określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 775 § 2 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2019 r. poz. 1040, 1043 i 1495).

18. Obsługę Rady zapewnia urząd obsługujący ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.

19. Szczegółowy tryb działania Rady określa regulamin ustanawiany przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego”.

Osobiście byłem członkiem tej Rady przez kilka lat. Reprezentowałem w niej Krajową Radę Konsultacyjną, a więc poniekąd samego Pełnomocnika Rządu ds. osób niepełnosprawnych. Jako członek muszę potwierdzić jej znaczenie. W ciągu ostatnich dziesięciu lat nasza sytuacja zmieniła się diametralnie. Przedtem bardzo brakowało nam konkretnych działań na rzecz dostępności i niwelowania skutków niepełnosprawności. Dla niewidomych działań program dofinansowań „Aktywny samorząd”, wcześniej „Komputer dla Homera”, jednak to zdecydowanie nie wystarczy. Osobiste oprządkowanie umożliwia wykonywanie rozmaitych zadań, jednak nie ułatwia wyjścia na zewnątrz. To zupełnie inna sfera. Jako osoby z niepełnosprawnością, jeśli chcemy być sprawni, musimy dysponować odpowiednimi urządzeniami, rozwiązaniami i móc liczyć na przyjazne otoczenie. Brajlowski monitor pozwoli nam odczytać informacje, nie doprowadzi nas jednak do teatru. Mimo różnych budżetowych zawirowań, władze zdecydowały się na wdrożenie Konwencji ONZ i dyrektyw UE, by wymusić na instytucjach publicznych, żeby stały się dostępne. Od roku 2019 podjęto tak wiele różnych działań, że każdy z nas miał możliwość je zauważyć. Ruszyły zakupy dedykowane udostępnianiu. Samorządy zaczęły organizować konkursy ofert i zamawiały rozwiązania, które otwierają dla nas świat: linie naprowadzające, udźwiękowienie otoczenia, na przykład poprzez systemy beaconów, jak YourWay czy Totupoint, brajlowskie tabliczki, wypukłe plany i mapy, pętle indukcyjne, poszerzanie wejść i korytarzy, promocja języka migowego PJM itd. Niewątpliwie ogromne znaczenie miało powołanie Krajowej rady Konsultacyjnej oraz Rady Dostępności.

„Art. 14. 1. Każdy organ władzy publicznej, w tym organ administracji rządowej i samorządowej, organ kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały, wyznacza co najmniej jedną osobę pełniącą funkcję koordynatora do spraw dostępności.

2. Do zadań koordynatora do spraw dostępności należy w szczególności:

1) wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do usług świadczonych przez podmiot, o którym mowa w ust. 1;

2) przygotowanie i koordynacja wdrożenia planu działania na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez podmiot, o którym mowa w ust. 1, zgodnie z wymaganiami określonymi w art. 6;

3) monitorowanie działalności podmiotu, o którym mowa w ust. 1, w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

3. Plan działania, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, obejmuje w szczególności analizę stanu zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez podmiot, o którym mowa w ust. 1, oraz planowane działania w zakresie poprawy realizacji zadań w zakresie dostępności przez ten podmiot.

4. W sądach powszechnych i powszechnych jednostkach organizacyjnych prokuratury, mając na uwadze ich strukturę organizacyjną, możliwe jest wyznaczenie wspólnego koordynatora do spraw dostępności, dla więcej niż jednego sądu lub więcej niż jednej jednostki organizacyjnej prokuratury, na podstawie odrębnego porozumienia.

5. Podmiot, o którym mowa w ust. 1, publikuje na swojej stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej, a jeżeli nie ma strony podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej – na swojej stronie internetowej, dane kontaktowe koordynatora do spraw dostępności oraz treść planu działania, o którym mowa w ust. 2 pkt 2.”

W imieniu ministra odpowiedzialnego za koordynację działań na rzecz dostępności działają zarówno organy władzy, jak i inne podmioty, które uzyskały status kontrolującego stan dostępności i udzielającego skontrolowanej instytucji certyfikat dostępności. O certyfikacji dostępności mówi kolejny punkt ustawy:

„Art. 15. 1. Certyfikacja dostępności, zwana dalej „certyfikacją”, ma na celu potwierdzenie, czy podmiot, o którym mowa w art. 5 ust. 1, zapewnia dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami.

2. Certyfikacja obejmuje:

1) weryfikację spełnienia minimalnych wymagań, o których mowa w art. 6, przez przeprowadzenie audytu dostępności;

2) sformułowanie szczegółowych zaleceń w zakresie poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami przez dany podmiot;

3) wydanie certyfikatu dostępności.

3. Certyfikacji dokonują wyłącznie podmioty posiadające zasoby organizacyjne, kadrowe oraz narzędzia pozwalające na należyte przeprowadzenie certyfikacji, wyłonione przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego po przeprowadzeniu otwartego naboru”.

Ustawa daje nam prawo ocenienia dostępności instytucji, obiektów, informacji, usług. Możemy zarówno złożyć wniosek z postulatem o zapewnienie dostępności, albo (w razie jego nieskuteczności), skargę na niedostępność, która następnie zaowocuje naprawieniem błędów i zaległości:

„Art. 29. Każdy, bez konieczności wykazania interesu prawnego lub faktycznego, ma prawo poinformować podmiot publiczny o braku dostępności architektonicznej lub informacyjno-komunikacyjnej, o których mowa odpowiednio w art. 6 pkt 1 lub 3, tego podmiotu.

Art. 30. 1. Osoba ze szczególnymi potrzebami lub jej przedstawiciel ustawowy, po wykazaniu interesu faktycznego, ma prawo wystąpić z wnioskiem o zapewnienie dostępności architektonicznej lub informacyjno-komunikacyjnej, zwanym dalej „wnioskiem o zapewnienie dostępności”.

2. Wniosek o zapewnienie dostępności jest wnoszony do podmiotu publicznego, z którego działalnością jest związane żądanie zapewnienia dostępności zawarte we wniosku.

3. Wniosek o zapewnienie dostępności zawiera:

- 1) dane kontaktowe wnioskodawcy;
- 2) wskazanie bariery utrudniającej lub uniemożliwiającej dostępność w zakresie architektonicznym lub informacyjno-komunikacyjnym;
- 3) wskazanie sposobu kontaktu z wnioskodawcą;
- 4) wskazanie preferowanego sposobu zapewnienia dostępności, jeżeli dotyczy.

Art. 31. 1. Zapewnienie dostępności, w zakresie określonym we wniosku o zapewnienie dostępności, następuje bez zbędnej zwłoki nie później jednak niż w terminie 14 dni od dnia złożenia wniosku o zapewnienie dostępności.

2. Jeżeli zapewnienie dostępności, w zakresie określonym we wniosku o zapewnienie dostępności, nie jest możliwe w terminie, o którym mowa w ust. 1, podmiot, o którym mowa w art. 30 ust. 2, niezwłocznie powiadamia wnioskodawcę o przyczynach opóźnienia i wskazuje nowy termin zapewnienia dostępności, nie dłuższy niż 2 miesiące od dnia złożenia wniosku o zapewnienie dostępności.

3. W przypadkach uzasadnionych wyjątkowymi okolicznościami, gdy zapewnienie dostępności w zakresie określonym we wniosku o zapewnienie dostępności jest niemożliwe lub znacznie utrudnione,

w szczególności ze względów technicznych lub prawnych, podmiot publiczny niezwłocznie zawiadamia wnioskodawcę o braku możliwości zapewnienia dostępności, co nie zwalnia podmiotu publicznego z obowiązku zapewnienia dostępu alternatywnego, o którym mowa w art. 7.

4. W zawiadomieniu, o którym mowa w ust. 3, podmiot publiczny uzasadnia swoje stanowisko, w szczególności wskazuje okoliczności uniemożliwiające zapewnienie dostępności w zakresie określonym we wniosku o zapewnienie dostępności.

5. W postępowaniu w przedmiocie wniosku o zapewnienie dostępności nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, z wyjątkiem przepisów dotyczących wyłączenia pracowników organu, doręczeń, sposobu obliczania terminów, uzupełniania braków formalnych i przekazywania wniosku zgodnie z właściwością.

Art. 32. 1. W przypadku gdy podmiot, o którym mowa w art. 30 ust. 2, nie zapewnił wnioskodawcy dostępności:

- 1) w sposób i w terminie, o których mowa w art. 31 ust. 1, albo
- 2) w terminie określonym w art. 31 ust. 2, albo
- 3) z powodów określonych w zawiadomieniu, o którym mowa w art. 31 ust. 3 – wnioskodawcy służy prawo złożenia skargi na brak dostępności, zwanej dalej „skargą”.

2. Skargę wnosi się do Prezesa Zarządu PFRON, w terminie 30 dni od dnia:

1) w którym upłynął odpowiednio termin:

- a) określony w art. 31 ust. 1 albo
- b) wskazany w powiadomieniu, o którym mowa w art. 31 ust. 2;

2) otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w art. 31 ust. 3.

3. Skarga powinna spełniać wymagania formalne określone dla wniosku o zapewnienie dostępności, o których mowa w art. 30 ust. 3, z tym że w zakresie pkt 2–4 jest wystarczające załączenie do skargi kopii żądania zapewnienia dostępności.

4. Stronami postępowania wszczętego na skutek wniesienia skargi są skarżący oraz podmiot publiczny, którego działalności dotyczy treść skargi.

5. W przypadku stwierdzenia, że niezapewnienie dostępności w zakresie żądanym przez skarżącego nastąpiło na skutek naruszenia przepisów ustawy, Prezes Zarządu PFRON nakazuje podmiotowi publicznemu, w drodze decyzji, zapewnienie dostępności, wraz z określeniem:

1) sposobu zapewnienia dostępności skarżącemu;

2) terminu realizacji nakazu, nie krótszego niż 30 dni, a w sprawach szczególnie skomplikowanych – nie krótszego niż 60 dni, od dnia doręczenia decyzji.

6. Prezes Zarządu PFRON, w drodze decyzji, odmawia nakazania podmiotowi publicznemu zapewnienia dostępności, w przypadku gdy podmiot publiczny wykaże, że nie zapewnił dostępności, w szczególności ze względów technicznych lub prawnych, a zapewnił dostęp alternatywny, o którym mowa w art. 7, a także gdy z innych względów skarga jest bezzasadna.

7. Postępowanie przed Prezesem Zarządu PFRON jest postępowaniem jednoinstancyjnym”.

Z tego, co wiem, w ostatnim czasie obywatele złożyli do PFRON około 100 skarg, które są procedowane i spowodują poprawę sytuacji w kwestionowanych instytucjach i obiektach. Prawo do składania skarg samo w sobie wymusza zmianę podejścia. Instytucja, która nie spełnia nowoczesnych wymagań musi wiedzieć jaki ma powód, usprawiedliwienie. Zdecydowanie przystąpiliśmy do budowania świata dla wszystkich, a nie jedynie wybranych. Zawdzięczamy to dwóm okolicznościom: rozwój techniki i możliwość stosowania rozwiązań, które są niezbędne, kiedy chcemy mieć otoczenie i informacje dostępne oraz nieustanne zwiększanie się liczby osób ze szczególnymi potrzebami, m.in. przez starzenie się społeczeństw. Albo będziemy zgadzali się na to, że coraz więcej osób będzie izolowanych, nieaktywnych, albo przeciwnie – umożliwimy im spełnienie rozmaitych kryteriów i wymagań ze strony współczesnych społeczeństw.

Kolejny artykuł ustawy mówi o specjalnym funduszu, którego celem jest finansowanie działań na rzecz dostępności. Co by nie rzec, temat dotyczy ogromnych zaległości. Specjalny fundusz przeznaczony na ten cel jest tak samo nieodzowny, jak niewystarczający. Jak bowiem zniwelować błędy i braki w całej infrastrukturze w Polsce? Jak uczynić dostępnymi obiekty, które powstały wiele lat temu i mają w zwyczaju nie uwzględniać faktu istnienia osób ze szczególnymi potrzebami? Zawsze tacy byli, tyle że kiedyś nikt o nich nie myślał. Jak ktoś miał życiowego pecha, to musiał pozostać na marginesie życia społecznego. Nikt nie zajmował się wspieraniem niewidomych, niedowidzących, niesłyszących, niepełnosprawnymi ruchu czy intelektualnie. Na szczęście żyjemy w innych czasach. Czemu to jednak zawdzięczamy? Z pewnością rozwojowi technicznemu, za którym idą zmiany świadomości społecznej.

„Art. 35. 1. Fundusz Dostępności, zwany dalej „Funduszem”, jest państwowym funduszem celowym, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

2. Dysponentem Funduszu jest minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego.

3. Środki Funduszu przeznacza się na realizację zadań polegających na wsparciu działań w zakresie zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami lub jej poprawy, w szczególności w budynkach użyteczności publicznej oraz budynkach mieszkalnictwa wielorodzinnego.”

Rozdział IV

Musimy robić zakupy i skutecznie używać rzeczy, które są nam potrzebne

Ustawa o zapewnianiu spełniania wymagań dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze

W nadrabianiu zaległości dużo pozostaje do zrobienia. Kiedy ustawodawca decyduje się na ustanowienie prawa ułatwiającego obywatelom życie, cieszymy się i przekonujemy do optymizmu. Zaraz jednak przekonujemy się, że to po raz kolejny kropla w morzu potrzeb. Konwencja ONZ wytyczyła drogę władzom państw. Poszły za nią liczne działania prawne, mające na celu wyrównywanie życiowych szans obywateli z niepełnosprawnością. W Polsce już ponad 30 lat temu wdrażaliśmy ustawę regulującą kwestie rehabilitacji zawodowej i społecznej. Kilka lat temu parlament uchwalił ustawę o dostępności obiektów i informacji. Przyszedł czas na udostępnienie towarów i usług. I tak, jak ustawa o dostępności zobowiązuje do niej instytucje publiczne, tak ustawa o towarach i usługach mówi jedynie o pewnej ich części. Za każdym razem władze ustępują pod naciskiem wielu graczy na rynku. Kiedy uwzględnimy fakt wielkości środków niezbędnych do zrealizowania celu wyrównywania szans, zrozumiemy w czym problem. Nie jesteśmy w stanie zmienić całego świata, znaczy otoczenia, by wszyscy obywatele mogli egzystować w nim na równych warunkach. Nie jest to możliwe. Nie zmienimy bowiem faktu, iż kiedy się nie widzi, zniwelowanie skutków tej niesprawności pociąga za sobą wielkie koszty. Podobnie z innymi grupami niepełnosprawnych. W tej sytuacji wypada się cieszyć, że podejmowane są chociażby zaprezentowane tutaj starania.

Artykuł 1. ustawy określa jej zadania i zasady ich realizacji:

- „1) wymagania dostępności produktów i usług;
- 2) obowiązki podmiotów gospodarczych w zakresie zapewniania spełniania wymagań dostępności produktów i usług;
- 3) system, zasady i tryb sprawowania nadzoru rynku w zakresie zapewniania spełniania wymagań dostępności produktów i usług”.

Kolejny artykuł określa, kto mianowicie ma zobowiązania dotyczące dostępności towarów i usług:

„Art. 2. W zakresie określonym ustawą zapewnianie spełniania wymagań dostępności:

1) produktów – jest obowiązkiem:

- a) producentów,
- b) upoważnionych przedstawicieli,
- c) importerów,
- d) dystrybutorów;

2) usług – jest obowiązkiem usługodawców”.

Skoro ustawa nie dotyczy wszelkich towarów i usług, należy wiedzieć jakich dotyczy oraz z czego wynika wskazany w ustawie wybór:

„Art. 3. 1. Przepisy ustawy stosuje się do następujących produktów:

1) konsumenckich systemów sprzętu komputerowego ogólnego przeznaczenia i ich systemów operacyjnych,

2) terminali:

a) płatniczych, będących urządzeniami, których głównym przeznaczeniem jest umożliwianie dokonywania płatności z użyciem instrumentów płatniczych w rozumieniu art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2024 r. poz. 30 i 731) w fizycznym punkcie sprzedaży,

b) samoobsługowych przeznaczonych do oferowania lub świadczenia usług objętych ustawą:

– bankomatów i wpłatomatów,

– automatów biletowych,

– urządzeń do odprawy,

– interaktywnych terminali przeznaczonych do udzielania informacji, z wyjątkiem terminali instalowanych jako zintegrowane części pojazdów samochodowych, statków powietrznych, statków wodnych i taboru kolejowego,

3) konsumenckich urządzeń końcowych z interaktywnymi zdolnościami obliczeniowymi wykorzystywanych do oferowania lub świadczenia usług:

a) telekomunikacyjnych,

b) dostępu do audiowizualnych usług medialnych,

4) czytników książek elektronicznych – zwanych dalej „produktami”.

2. Przepisy ustawy stosuje się do oferowanych lub świadczonych na rzecz konsumentów usług:

1) telekomunikacyjnych, z wyjątkiem usług transmisji wykorzystywanych do oferowania lub świadczenia usług komunikacji maszyna – maszyna,

2) dostępu do audiowizualnych usług medialnych,

3) towarzyszących usługom autobusowego i autokarowego transportu pasażerskiego, usługom wodnego transportu pasażerskiego oraz usługom lotniczego i kolejowego transportu pasażerskiego w zakresie:

a) stron internetowych,

b) usług oferowanych lub świadczonych za pomocą urządzeń mobilnych, w tym aplikacji mobilnych,

c) biletów elektronicznych i usług elektronicznych systemów sprzedaży biletów,

d) dostarczania informacji związanych z tymi usługami, w tym informacji o podróży w czasie rzeczywistym, przy czym w odniesieniu do dostarczania tych informacji za pośrednictwem ekranów informacyjnych obowiązek ten dotyczy wyłącznie interaktywnych ekranów znajdujących się na terytorium Unii Europejskiej,

e) dostarczania informacji za pomocą przeznaczonych do tego interaktywnych terminali samoobsługowych znajdujących się na terytorium Unii Europejskiej, z wyjątkiem terminali instalowanych jako zintegrowane części pojazdów samochodowych, statków powietrznych, statków wodnych i taboru kolejowego,

4) bankowości detalicznej,

5) rozpowszechniania książek elektronicznych,

6) handlu elektronicznego – zwanych dalej „usługami”.

3. Wymagania dostępności produktów i usług określone w ustawie są wymaganiami w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych lub projektowania z przeznaczeniem dla wszystkich użytkowników, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2023 r. poz. 1605 i 1720), w odniesieniu do produktów i usług”.

I już wiemy, że ustawodawcy chodzi o możliwość radzenia sobie z urządzeniami, systemami, usługami, związanymi z najnowszą technologią IT. Obywatele niepełnosprawni mogą pozostać na marginesie w kwestii użytkowania towarów bardziej konwencjonalnych, ale już nie tam, gdzie obywatele, petenci, klienci są zmuszeni do stosowania urządzeń elektronicznych i aplikacji komputerowych. Jako niewidomi nie możemy robić zakupów przez Internet, kiedy strona służąca ich realizacji jest niedostosowana do naszych potrzeb. Ustawodawca jest w pełni poinformowany, jakie znaczenie mają bankomaty, biletomaty, dostępność stron internetowych itd. Wielu Polaków jeszcze nie doświadczyło problemów z brakiem dostępności nowych sposobów komunikacji. Miejmy nadzieję, że niniejsza ustawa ochroni ich przed tym zanim się z tym spotkają.

Artykuł 4 wymienia podmioty i sprawy, w przypadku których cytowane tu Przepisy ustawy nie obowiązują. W jaki sposób ma być realizowane zapewnienie spełniania wymagań dostępności produktów i usług?

„Art. 7. 1. Spełnianie wymagań dostępności w zakresie informacji o produkcie jest zapewnione, jeżeli:

1) instrukcje, etykiety i ostrzeżenia dotyczące użytkowania produktu, które zostały zamieszczone w lub na produkcie, są:

a) udostępniane za pomocą więcej niż jednego kanału sensorycznego,

b) przedstawione:

– w sposób zapewniający ich zrozumiałość i postrzegalność,

– za pomocą czcionki o odpowiednim rozmiarze i kroju, z uwzględnieniem przewidywalnych warunków użytkowania oraz z zastosowaniem wystarczającego kontrastu i odstępów między literami, wierszami i akapitami;

2) instrukcje dotyczące użytkowania produktu, w szczególności instrukcje dotyczące dostępu do funkcji produktu, sposobu ich aktywacji i ich interoperacyjności z narzędziami wspomagającymi, które nie zostały zamieszczone w lub na produkcie, są udostępnione publicznie w inny sposób, w szczególności za pośrednictwem strony internetowej, wraz z wprowadzeniem do obrotu produktu z dołączoną informacją o miejscu ich udostępnienia zamieszczoną na produkcie lub opakowaniu produktu oraz:

a) spełniają wymagania dostępności określone w pkt 1,

b) obejmują:

– alternatywną prezentację treści nietekstowych,

- opis interfejsu użytkownika,
 - informacje o spełnianiu przez produkt wymagań dostępności określonych odpowiednio w art. 8–11 oraz informacje, jakie rozwiązania zostały przyjęte w celu spełniania tych wymagań,
 - c) są przedstawione w formatach tekstowych umożliwiających wykorzystanie ich w alternatywnej i wspomagającej komunikacji, które mogą być przedstawiane za pomocą więcej niż jednego kanału sensorycznego,
 - d) obejmują opis oprogramowania i sprzętu łączących produkt z narzędziami wspomagającymi wraz z wykazem narzędzi wspomagających, które były testowane razem z produktem;
- 3) instrukcje dotyczące instalacji, konserwacji, przechowywania i pozbywania się produktu, które nie zostały zamieszczone w lub na produkcie, są udostępnione publicznie w inny sposób, w szczególności za pośrednictwem strony internetowej, wraz z wprowadzeniem do obrotu produktu z dołączoną informacją o miejscu ich udostępnienia zamieszczoną na produkcie lub opakowaniu produktu oraz spełniają wymagania dostępności określone w pkt 1, pkt 2 lit. b tiret pierwszym i lit. c;
- 4) informacje na opakowaniu produktu spełniają wymagania dostępności określone w pkt 1.

2. Przepisów ust. 1 pkt 3 i 4 nie stosuje się do terminali.

Art. 8. Produkt, w tym interfejs użytkownika, spełnia co najmniej następujące wymagania dostępności:

1) jeżeli produkt:

- a) umożliwia komunikowanie się – zapewnia się, że ta funkcja jest dostępna przez więcej niż jeden kanał sensoryczny i obejmuje rozwiązania alternatywne dla elementów wizualnych, dźwiękowych, mowy i dotykowych,
- b) wykorzystuje mowę – zapewnia się rozwiązania alternatywne dla mowy i wprowadzania danych głosowych na potrzeby komunikacji, obsługi, sterowania i orientacji,
- c) wykorzystuje elementy wizualne – zapewnia się sposoby poprawy wyrazistości wizji oraz rozwiązania umożliwiające powiększanie obrazu, zwiększanie jego jasności i kontrastu, a także interoperacyjność z narzędziami wspomagającymi i programami umożliwiającymi nawigację po interfejsie użytkownika,
- d) wykorzystuje kolor do przekazywania informacji, wskazania działania, które należy wykonać, wskazania konieczności reakcji ze strony użytkownika lub zaznaczenia pewnych elementów – zapewnia się rozwiązania alternatywne do stosowania kolorów,

e) wykorzystuje sygnały dźwiękowe do przekazywania informacji, wskazania działania, które należy wykonać, wskazania konieczności reakcji ze strony użytkownika lub zaznaczenia pewnych elementów – zapewnia się rozwiązania alternatywne do stosowania sygnałów dźwiękowych,

f) wykorzystuje elementy dźwiękowe – zapewnia się możliwość sterowania głośnością i szybkością odtwarzania, zaawansowane funkcje dźwiękowe, w tym redukcję zakłóceń ze strony sygnałów dźwiękowych pochodzących od znajdujących się w pobliżu produktów, oraz wyrazistość dźwięku,

g) wymaga ręcznej obsługi i sterowania – zapewnia się możliwość sterowania sekwencyjnego i alternatywne rozwiązania z zakresu motoryki małej oraz unika się konieczności jednoczesnego poruszania więcej niż jednym przełącznikiem, a także zapewnia się możliwość rozróżnienia przełączników za pomocą dotyku;

2) tryby pracy nie wymagają wykonywania ruchów o dużym zasięgu lub użycia dużej siły fizycznej;

3) zastosowane rozwiązania ograniczają prawdopodobieństwo wywołania ataków padaczki fotogennej;

4) przy korzystaniu z właściwości zapewniających spełnianie wymagań dostępności zapewnia się ochronę prywatności użytkownika;

5) zapewnia się:

a) rozwiązania alternatywne dla identyfikacji biometrycznej i kontroli danych biometrycznych,

b) spójność funkcji,

c) wystarczająco długi czas na reakcję użytkownika oraz możliwość dostosowywania przez użytkownika czasu na tę reakcję,

d) oprogramowanie i sprzęt służące do łączenia się z narzędziami wspomagającymi.

Art. 9. 1. Poza spełnianiem wymagań dostępności, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1 i 2 oraz art. 8, terminal:

1) jest wyposażony w technologię syntezy mowy w języku interfejsu użytkownika;

2) umożliwia:

a) podłączenie przewodowego stereofonicznego zestawu słuchawkowego,

b) rozpoczęcie korzystania z właściwości zapewniających spełnianie wymagań dostępności bez konieczności ich aktywowania.

2. Występujące w terminalu klawisze i przełączniki są oznaczone za pomocą wystarczającego kontrastu oraz są możliwe do rozróżnienia za pomocą dotyku.
3. Jeżeli wymagana jest reakcja użytkownika w określonym czasie, terminal informuje o tym za pośrednictwem więcej niż jednego kanału sensorycznego oraz zapewnia możliwość wydłużenia czasu na tę reakcję.
4. Jeżeli terminal wykorzystuje elementy dźwiękowe, zapewnia się ich kompatybilność z narzędziami wspomagającymi, w tym wzmacniającymi dźwięk.

Art. 10. Poza spełnianiem wymagań dostępności, o których mowa w art. 7 i art. 8, czytnik książek elektronicznych jest wyposażony w technologię syntezy mowy w języku interfejsu użytkownika.

Art. 11. Poza spełnianiem wymagań dostępności, o których mowa w art. 7 i art. 8, konsumenckie urządzenie końcowe z interaktywnymi zdolnościami obliczeniowymi wykorzystywane do oferowania lub świadczenia usług:

1) telekomunikacyjnych:

a) które poza komunikacją:

- głosową oferuje komunikację tekstową – umożliwia komunikację tekstową w czasie rzeczywistym i obsługuje dźwięk jakości Hi-Fi,
- głosową i tekstową lub w połączeniu z tymi sposobami komunikacji oferuje możliwość transmisji wideo – umożliwia pełną konwersację,

b) umożliwia bezprzewodowe połączenie z narzędziami wspomagającymi wzmacniającymi dźwięk,

c) unika zakłóceń podczas współpracy z narzędziami wspomagającymi;

2) dostępu do audiowizualnych usług medialnych – umożliwia korzystanie z udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami w rozumieniu art. 4 pkt 28 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji dostarczanych przez dostawców audiowizualnych usług medialnych w postaci dostępu użytkownika do tych udogodnień, ich wyboru, sterowania nimi i ich personalizacji oraz współpracę z narzędziami wspomagającymi.”

Zwróćcie uwagę na fakt, że to oferenci na rynku są odpowiedzialni za określenie, czy dany produkt spełnia wymagania dostępności. Tak więc nie tyle kierują je do jakiegoś ciała kontrolującego, lecz sami deklarują, a następnie odpowiadają za tę deklarację. Odpowiedzialność ta spada na podmiot, który odpowiada za wprowadzenie towaru na nasz rynek – producent, sprzedawca, importer czy dystrybutor w sieci sprzedaży.

„Art. 23. 1. Producent zapewnia, że produkty, które wprowadza do obrotu, spełniają wymagania dostępności.

2. Producent dokonuje oceny zgodności produktu z wymaganiami dostępności na podstawie wewnętrznej kontroli produkcji.”

„Art. 29. Importer ma obowiązek:

- 1) wprowadzać do obrotu wyłącznie produkty spełniające wymagania dostępności;
- 2) przed wprowadzeniem do obrotu produktu zapewnić, żeby producent wykonał obowiązki określone w art. 23 ust. 2–4, 6 i 7 oraz art. 26;
- 3) nie wprowadzać do obrotu produktu, co do którego powziął uzasadnioną wątpliwość, czy produkt spełnia wymagania dostępności, i poinformować o tym producenta oraz właściwe organy nadzoru rynku, o których mowa w art. 38 ust. 3;
- 4) umieścić na produkcie, a w przypadku gdy jest to niemożliwe ze względu na wielkość lub charakter produktu – na opakowaniu lub w dokumencie dołączonym do produktu, swoje imię i nazwisko lub nazwę (firmę) oraz zarejestrowaną nazwę handlową lub zarejestrowany znak towarowy, jeżeli je posiada, oraz swoje dane kontaktowe podane w języku polskim;
- 5) zapewnić, aby do produktu zostały dołączone lub zostały udostępnione publicznie instrukcje oraz ostrzeżenia dotyczące użytkowania produktu sporządzone w języku polskim z zachowaniem ich zrozumiałości;
- 6) zapewnić, żeby warunki przechowywania i transportu produktu nie wpływały negatywnie na jego zgodność z wymaganiami dostępności, w czasie gdy ponosi odpowiedzialność za produkt;
- 7) przez okres 5 lat od dnia wprowadzenia do obrotu danego produktu przechowywać kopię deklaracji zgodności.”

„Art. 30. Dystrybutor ma obowiązek:

- 1) przed udostępnieniem na rynku produktu sprawdzić, czy producent i importer wykonali obowiązki określone odpowiednio w art. 26 oraz w art. 29 pkt 2, 4 i 5;
- 2) sprawdzić, czy na produkcie umieszczono oznakowanie CE;
- 3) zapewnić, żeby warunki przechowywania i transportu produktu nie wpływały negatywnie na jego zgodność z wymaganiami dostępności, w czasie gdy ponosi odpowiedzialność za produkt;

4) nie udostępniać na rynku produktu, co do którego powziął uzasadnioną wątpliwość, czy produkt spełnia wymagania dostępności, i poinformować o tym producenta, importera i właściwy organ nadzoru rynku, o którym mowa w art. 38 ust. 3;

5) w przypadku powzięcia uzasadnionej wątpliwości, że udostępniony na rynku produkt nie spełnia wymagań dostępności, niezwłocznie poinformować producenta lub upoważnionego przedstawiciela, lub importera o konieczności podjęcia działań naprawczych niezbędnych do zapewnienia spełniania przez produkt tych wymagań albo wycofać z obrotu ten produkt;

6) poinformować właściwy organ nadzoru rynku, o którym mowa w art. 38 ust. 3, o niespełnianiu przez produkt wymagań dostępności, podając informacje na temat niespełniania wymagań dostępności oraz o podjętych działaniach naprawczych albo o wycofaniu z obrotu produktu.”

Podobnie jest w przypadku usług. Nie są kierowane do jakiejś izby kontrolującej, lecz wymagają jednoznacznej deklaracji ze strony usługodawcy. Poświadczenie nieprawdy nikomu się nie opłaca, toteż należy się spodziewać, że od tej pory, a więc z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, sytuacja osób z niepełnosprawnością zmieni się nadzwyczajnie.

„Art. 32. 1. Usługodawca przeprowadza ocenę zgodności usługi z wymaganiami dostępności.

2. Usługodawca ma obowiązek:

1) w regulaminie świadczenia usług lub innym równoważnym dokumencie podać do publicznej wiadomości w formie pisemnej, w postaci papierowej lub elektronicznej oraz w sposób dostępny dla osób ze szczególnymi potrzebami określony w art. 12 ust. 2 informacje:

a) o oferowanej i świadczonej usłudze,

b) niezbędne do korzystania z usługi,

c) o tym, w jaki sposób usługa spełnia wymagania dostępności;

2) udzielać informacji na temat procesu oferowania lub świadczenia usługi i jego monitorowania w formie pisemnej, w postaci papierowej lub elektronicznej oraz w sposób dostępny dla osób ze szczególnymi potrzebami określony w art. 12 ust. 2;

3) przechowywać informacje, o których mowa w pkt 1 i 2, przez cały okres, przez który usługa pozostaje w jego ofercie;

4) uwzględniać zmiany dotyczące oferowania lub świadczenia usługi, zmiany wymagań dostępności oraz zmiany w normach zharmonizowanych lub specyfikacjach technicznych, na podstawie których deklaruje się zgodność usługi z wymaganiami dostępności;

- 5) w przypadku, gdy usługa nie spełnia wymagań dostępności, podejmować działania naprawcze niezbędne do zapewnienia zgodności usługi z tymi wymaganiami;
- 6) niezwłocznie poinformować właściwy organ nadzoru rynku, o którym mowa w art. 38 ust. 3, o niespełnianiu przez usługę wymagań dostępności, podając informacje na temat niespełniania wymagań dostępności oraz o podjętych działaniach naprawczych.”

Tak jak w przypadku obiektów instytucji, obywatele mają prawo zgłosić skargę o niedostępności towaru czy usługi. Skarga taka może wzbudzić podejrzenie nieprawidłowości deklaracji i prowadzić do jej unieważnienia. W takich sytuacjach podmiotom, które się tego dopuszczają, grożą srogie konsekwencje.

„Art. 35. 1. Konsument ma prawo złożenia do podmiotu gospodarczego skargi na niezapewnianie spełniania wymagań dostępności przez produkt albo usługę, zwanej dalej „skargą”.

2. Skargę rozpatruje importer, producent, upoważniony przedstawiciel albo usługodawca.

3. W przypadku, gdy skarga została złożona do dystrybutora, dystrybutor przekazuje ją niezwłocznie do rozpatrzenia podmiotowi gospodarczemu, który przekazał mu produkt do udostępnienia na rynku, i powiadamia o tym konsumenta w sposób wskazany zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 2.

Art. 36. 1. Skarga zawiera:

- 1) imię i nazwisko konsumenta;
- 2) adres do korespondencji, adres e-mail lub numer telefonu wraz ze wskazaniem preferowanego sposobu kontaktu z konsumentem;
- 3) wskazanie produktu albo usługi, których dotyczy skarga;
- 4) wskazanie wymagania dostępności, którego nie spełniają produkt albo usługa, wraz z żądaniem zapewnienia jego spełniania przez podmiot gospodarczy.

2. Skarga może zawierać wskazanie preferowanego sposobu zapewnienia spełniania wymagania dostępności przez produkt albo usługę.

3. Skargę, która nie zawiera informacji określonych w ust. 1, pozostawia się bez rozpatrzenia.

Art. 42. 1. Na żądanie konsumenta Prezes Zarządu PFRON lub właściwy organ nadzoru rynku przekazują posiadane przez nich informacje o zgodności produktu lub usługi z wymaganiami dostępności lub informacje o ocenie dokonanej przez podmiot gospodarczy na podstawie art. 21 ust. 2,

art. 23 ust. 2 lub art. 32 ust. 1, z zachowaniem zasad poufności, przepisów dotyczących tajemnic prawnie chronionych oraz ochrony danych osobowych, w terminie 30 dni od dnia otrzymania żądania.

2. Informacje, o których mowa w ust. 1, są przekazywane konsumentowi w sposób zapewniający spełnianie minimalnych wymagań służących zapewnieniu dostępności, o których mowa w art. 6 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.”

Artykuł 67. stanowi o tym, kto może złożyć skargę i nie mamy na co narzekać – każdy! W jaki sposób należy to zrobić?

„1. Każdy może złożyć Prezesowi Zarządu PFRON zawiadomienie o niespełnianiu przez produkt albo usługę wymagań dostępności, zwane dalej „zawiadomieniem”.

2. Zawiadomienie zawiera wskazanie:

- 1) produktu albo usługi, których dotyczy zawiadomienie;
- 2) wymagania dostępności, którego nie spełnia produkt albo usługa;
- 3) podmiotu gospodarczego, który udostępnia na rynku produkt albo oferuje lub świadczy usługę, które nie spełniają wymagań dostępności.

3. W celu uzyskania informacji, o której mowa w art. 68 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 3, 4 i 6, zawiadomienie może zawierać imię i nazwisko, adres do korespondencji lub adres e-mail, lub numer telefonu – w zależności od wskazanego przez składającego zawiadomienie preferowanego sposobu kontaktu oraz wskazanie sposobu kontaktu ze składającym zawiadomienie.

4. Zawiadomienie może być złożone:

- 1) na piśmie – osobiście w Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych albo wysłane przesyłką pocztową w rozumieniu art. 3 pkt 21 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe, albo wysłane na adres do doręczeń elektronicznych w rozumieniu art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych, wpisany do bazy adresów elektronicznych, o której mowa w art. 25 tej ustawy;
- 2) ustnie – telefonicznie albo osobiście do protokołu podczas wizyty w Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- 3) w postaci elektronicznej z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, o ile takie środki zostały do tego celu wskazane przez Prezesa Zarządu PFRON;

4) w polskim języku migowym do protokołu podczas wizyty w Państwowym Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych lub w postaci nagrania z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej, o ile takie środki zostały do tego celu wskazane przez Prezesa Zarządu PFRON.”

Rozdział V

Bądźmy razem

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Fundacja Szansa – Jesteśmy Razem (nadal Szansa dla Niewidomych) jest organizacją pożytku publicznego (OPP, względnie w języku angielskim NGO – non governmental organization) od wielu lat. Została założona formalnie przez spółkę pod firmą Altix sp. z o.o. jako emanacja jej społecznego zaangażowania. Ideowymi twórcami fundacji byliśmy w gronie osób działających w społeczności niewidomych: ja jako niewidomy informatyk, menadżer, publicysta, rehabilitant i szef młodzieżowych struktur niewidomych oraz Jacek Kwapisz – wybitny nauczyciel i rehabilitant niewidomych. Altix na wzór firm zachodnich powstał w roku 1989 jako firma non-profit, trudno się więc dziwić, że fundacja od samego początku była zorientowana na udzielanie pomocy na zasadach OPP. Realizowane przez nas projekty są dofinansowywane przez różne instytucje, jednak nigdy nie osiągają zysku, a wszystkie uzyskane środki są przekazywane na cele określone w projektowych budżetach. Fundacja zatrudnia ok. 60 osób, z czego zawsze ponad połowa to osoby z niepełnosprawnością. Zatrudniamy też ok. 300 osób rocznie w oparciu o umowy cywilno-prawne oraz kilkuset wolontariuszy. Wszyscy staramy się zaproponować naszym podopiecznym coś wyjątkowego, nowego, co wcześniej nie było realizowane przez nikogo. Dobrym na to przykładem są takie pomysły, jak:

- to nasi podopieczni odkryli, że niewidomi mogą bawić się na kręgielni,
- zaproponowaliśmy bezwzrokowy ping-pong, promowaliśmy showdown i bezwzrokowe strzelectwo z udźwiękowionej broni laserowej,
- to nasi niewidomi przyjaciele latali szybowcami, kierowali samochodami i zdobywali medale olimpijskie,

- to my pokazaliśmy gościom z zagranicy polski model rehabilitacji, który został oceniony jako bardzo skuteczny,

- wdrożliśmy na masową skalę druk wypukłych rycin (tyflografiki)...

i tak dalej.

To wszystko dzięki wsparciu dla nas jako organizacji OPP. Charakter ten umożliwia zdobywanie zaufania władz i środków, którymi ona dysponuje.

Artykuł 1. Ustawy wyjaśnia w sposób przystępny, czego i kogo dotyczy niniejsza ustawa:

„1. Ustawa reguluje zasady:

- prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych, współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi oraz współpracy, o której mowa w art. 4d;
- uzyskiwania przez organizacje pozarządowe statusu organizacji pożytku publicznego oraz funkcjonowania organizacji pożytku publicznego;
- sprawowania nadzoru nad prowadzeniem działalności pożytku publicznego;
- tworzenia i funkcjonowania rad działalności pożytku publicznego.

2. Ustawa reguluje również warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz korzystania z tych świadczeń”.

„Artykuł 1a powołuje do życia Komitet do spraw Pożytku Publicznego, który jest organem administracji rządowej właściwym w sprawach pożytku publicznego i wolontariatu, w tym programowania, koordynowania i organizowania współpracy organów administracji publicznej i podmiotów działających w sferze pożytku publicznego.”

„Art. 3. 1. Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie.

Organizacjami pozarządowymi są:

- niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytucjami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi,
- niedziałające w celu osiągnięcia zysku – osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4.”

Jakie działania mogą być podejmowane przez organizacje, które działają w sferze pożytku publicznego? Poniżej przedstawiam listę tych działań. Jest obszerna. Czy znajdziemy jakieś inne, które winny się na niej znaleźć, czy jednak ustawodawca przewidział wszystkie, które dotyczą tego typu działalności? Gdybyśmy coś znaleźli, nie musimy się martwić, ponieważ ustawodawca przewidział taką sytuację i dał Radzie Ministrów prawo do wskazania kolejnych aktywności jako dotyczących sfery pożytku publicznego.

„Art. 4. 1. Sfera zadań publicznych, o której mowa w art. 3 ust. 1, obejmuje zadania w zakresie:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- tworzenia warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej;
- udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa;
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- działalności charytatywnej;
- podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- działalności na rzecz integracji cudzoziemców;
- ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2024 r. poz. 799);
- działalności na rzecz osób niepełnosprawnych;
- promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
- działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym;
- działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- działalności wspomagającej rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej;
- działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania;
- działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży;
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej;

- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
- turystyki i krajoznawstwa;
- porządku i bezpieczeństwa publicznego;
- obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
- udzielania nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego;
- ratownictwa i ochrony ludności;
- pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą;
- upowszechniania i ochrony praw konsumentów;
- działalności na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
- promocji i organizacji wolontariatu;
- pomocy Polonii i Polakom za granicą;
- działalności na rzecz kombatanów i osób represjonowanych;
- działalności na rzecz weteranów i weteranów poszkodowanych w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa (Dz. U. z 2023 r. poz. 2112);
- promocji Rzeczypospolitej Polskiej za granicą;
- działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa,
- upowszechniania i ochrony praw dziecka;
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;
- rewitalizacji;
- działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, w zakresie określonym w pkt 1–32a;
- działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 113).

2. Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, zadania w zakresie innym niż wymienione w ust. 1 jako należące do sfery zadań publicznych, kierując się ich szczególną społeczną użytecznością oraz możliwością ich wykonywania przez podmioty, o których mowa w art. 5 ust. 1, w sposób zapewniający wystarczające zaspokajanie potrzeb społecznych.

Opieka, o której mowa w ust. 1, jest realizowana w szczególności poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3, polegającą na zlecaniu realizacji zadań publicznych finansowanych z części budżetu państwa dotyczących, odpowiednio, Kancelarii Senatu albo ministra właściwego do spraw zagranicznych.

Zlecanie realizacji zadań publicznych, o którym mowa w ust. 2, jako zadań zleconych w rozumieniu art. 127 ust. 1 pkt 1 lit. e, art. 132 ust. 2 pkt 5 oraz art. 151 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, może mieć formy:

- powierzania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji, lub
- wspierania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.”

Działalnością pożytku publicznego jest zainteresowana nie tylko władza centralna, ale także samorządowa. Na każdym szczeblu organizacji terytorialnej kraju zarządcy dysponują środkami publicznymi i dofinansowują działalność organizacji OPP. Odbywa się to na zasadach konkursowych.

„Art. 5. 1. Organy administracji publicznej prowadzą działalność w sferze zadań publicznych, o której mowa w art. 4, we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3, prowadzącymi, odpowiednio, do terytorialnego zakresu działania organów administracji publicznej, działalność pożytku publicznego w zakresie odpowiadającym zadaniom tych organów.

Współpraca, o której mowa w ust. 1, odbywa się w szczególności w formach:

- zlecania organizacjom pozarządowym oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie;
- wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działalności;
- konsultowania z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;
- konsultowania projektów aktów normatywnych dotyczących sfery zadań publicznych, o której mowa w art. 4, z radami działalności pożytku publicznego, w przypadku ich utworzenia przez właściwe jednostki samorządu terytorialnego;
- tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym, złożonych z przedstawicieli organizacji pozarządowych, podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 oraz przedstawicieli właściwych organów administracji publicznej;
- umowy o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie;
- umowy partnerskiej określonej w art. 28a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2024 r. poz. 324 i 862), porozumienia albo umowy o partnerstwie określonych w art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji

programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz. U. z 2020 r. poz. 818) i porozumienia albo umowy o partnerstwie określonych w art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027 (Dz. U. poz. 1079).

Współpraca, o której mowa w ust. 1, odbywa się na zasadach: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności.

Zlecanie realizacji zadań publicznych, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, jako zadań zleconych w rozumieniu art. 127 ust. 1 pkt 1 lit. e, art. 151 ust. 1 oraz art. 221 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, może mieć formy: powierzania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji, lub wspierania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.”

„Art. 20. 1. Organizacją pożytku publicznego może być organizacja pozarządowa oraz podmiot wymieniony w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 4, z zastrzeżeniem art. 21, która spełnia łącznie następujące wymagania:

- prowadzi działalność pożytku publicznego na rzecz ogółu społeczności, lub określonej grupy podmiotów, pod warunkiem że grupa ta jest wyodrębniona ze względu na szczególnie trudną sytuację życiową lub materialną w stosunku do społeczeństwa;
- może prowadzić działalność gospodarczą wyłącznie jako dodatkową w stosunku do działalności pożytku publicznego;
- nadwyżkę przychodów nad kosztami przeznacza na działalność, o której mowa w pkt 1;
- ma statutowy kolegialny organ kontroli lub nadzoru, odrębny od organu zarządzającego i niepodlegający mu w zakresie wykonywania kontroli wewnętrznej lub nadzoru, przy czym członkowie organu kontroli lub nadzoru:

nie mogą być członkami organu zarządzającego ani pozostawać z nimi w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu, w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości służbowej, nie byli skazani prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe, mogą otrzymywać z tytułu pełnienia funkcji w takim organie zwrot uzasadnionych kosztów lub wynagrodzenie w wysokości nie wyższej niż przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni;

- członkowie organu zarządzającego nie byli skazani prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe;
- statut lub inne akty wewnętrzne organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 4, zabraniają:
- udzielania pożyczek lub zabezpieczania zobowiązań majątkiem organizacji w stosunku do jej członków, członków organów lub pracowników oraz osób, z którymi członkowie, członkowie organów oraz pracownicy organizacji pozostają w związku małżeńskim, we wspólnym pożyciu albo w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia albo są związani z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli, zwanych dalej „osobami bliskimi”,
- przekazywania ich majątku na rzecz ich członków, członków organów lub pracowników oraz ich osób bliskich, na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, w szczególności, jeżeli przekazanie to następuje bezpłatnie lub na preferencyjnych warunkach,
- wykorzystywania majątku na rzecz członków, członków organów lub pracowników oraz ich osób bliskich na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, chyba że to wykorzystanie bezpośrednio wynika z celu statutowego,
- zakupu towarów lub usług od podmiotów, w których uczestniczą członkowie organizacji, członkowie jej organów lub pracownicy oraz ich osób bliskich, na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich lub po cenach wyższych niż rynkowe.

2. W przypadku stowarzyszeń działalność, o której mowa w ust. 1 pkt 1, nie może być prowadzona wyłącznie na rzecz członków stowarzyszenia.”

To oczywiste! Jeśli mamy zasługiwać na tytuł działania dla pożytku innych, nie możemy koncentrować uwagi jedynie dla „swoich”. W Polsce działa wiele stowarzyszeń, do których należy bardzo wielu członków, mogłyby one realizować zadania wyłącznie dla nich, ale przecież wtedy organizacje te, jako instytucje prywatne, pracowałyby wyłącznie dla siebie samej. Jeśli chcą być organizacjami OPP, są zobowiązane do zachęcania członków do wspierania na swój sposób innych obywateli.